דער יוד

DER JUDE

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואך.

פערלאג: חברה „אחיאסף".

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאהרליך 1.50 „
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאָנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — .2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „
איינצעלנע נומערן 15 קאפ.— 30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאָסט 20 קאָפּ.

אבאנאמענטס פרייז יאֶהרליך:
אֶסטרייך־אונגארן —.12 קראָנען
האלביאֶהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —15 „
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Krakau, 8 August 1901. — נומר 32. — קראקויא, אב תרס״א.

ה. תרס״א ← וואכען־קאלענדער (לוח) ← 1901

די טעג פון חודש	די טעג פון וואך	שערפיען־אויגוסט		נייער כ. אויגוסט	אלט. כ. יולי
כ״ו	זונטאג			11	29
כ״ז	מאנטאג			12	30
כ״ח	דינסטאג			13	31
כ״ט	מיטוואך		(אווגוסט	14	1*)
ל׳	דאנערש.	א׳ דר״ה		15	2
א׳	פרייטאג	ב׳ דר״ה		16	3
ב׳	שבת	פרשת שופטים.		17	4

קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.

טאג	יאהר	
כו	ה. שס״ג	פערברענט עקדה״ש אין ליסאבאָן פראנץ דיעגא דעלא א־סענציאָן אין די פרוי תמר בארוקאס.
כז	ה. ק״ה	פערטריבען די יודען אין פראנקרייך.
כח	ד׳תתקנ״ו	יודענפערפאָלגונג אין ליאן (פראנקרייך).
כט	ה. שי״א	האָט דער קיסר פון עסטרייך גוזר געווען יודען זאלען טראָ־גען דעם געלבען פלעק אויף די קליידער.
ל	ה. ק״ס	פערברענט עקדה״ש 77 יודען אין פראג.
„	ה. תק״ה	פערטריבען די יודען פון פראג.
ב	ה. פ״א	פערברענט עקדה״ש אלע יודען אין שינאָן (פראנקרייך).
„	ה. שי״ג	האָט פאבסט יוליוס .III פערברענט ספרי תלמוד אין רוים.

אינהאלט.

א) די דעלעגאצגע. — י. ל.
ב) די געשיכטע פון דער יודישער בעפרייאונג אין פראנקרייך. — פאביוס שאך.
ג) פאָליטישע איבערזיכט. — י. ל.
ד) יודישער הגלות אין אָדעס .III — מענדל לעווין.
ה) צווישען אונז גערעדט. — מ. חיות.
ו) מען שרייבט אונז.
ז) די יודישע וועלט.
ח) די ערוואכונג. ערצעהלונג. — דוד פינסקי.
ט) דער באנק-בילעט פון א מיליאָן פונט. פעלעטאָן. — מארק טווען.

צו אבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE", Krakau, Gertrudy 16.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין לאָנדאָן:
R. Mazin, Bookseller 100 Old Montague Str. London, E.

אין אמעריקא:
R. Kantorowitz, 4 Rutger Str. New-York

דער „יוד" איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאָסט אונטער דער נומער:
1920 a Nachtrag VII.

„בלעטער"

ארויס נעגעבען פון **איש יהודי** (ל. ראבינאוויץ רעדאקטאר פון המליץ).

שטרעבענדיג מיט אלע קרעפטען אריינצוברייגען אשטראהל פון ליכט אין אלע ווינקעליך פון יורישען לעבען, צו דערנעהנטערן צום כלל די וויכטיגע עלעמענטען וואס געפינט זיך אין דער מאסע, דעם גרעסטען טהייל פון אונזערע פרויען, וועלכע האבען אין רער אלטער גליקליכער צייט אזוי פיעל געטהון פאר זייער נאציאן און וואס אין זייערע הענד ליגט די עריציהונג פון אונזערע קינדער, ווייל נאר זיי קענען איינפלאנצען אין די יונגע קינדער, אייביגע ליבע און טרייע צו ייער פאלק און צו זיינע העכסטע אידעאלען, געבען מיר ארוים אויסער דעם המליץ—„בלעטער" אין זשארגאן, אין דער שפראך, וואס עס פארשטייען און ריידען אויף איהר דער גרעסטער טהייל פון אונזערע שוועסטער און ברידער, און אום צו ברייגען וואס מעהר נוטץ מיט אונזערע בלעטער שפארען מיר אין זיי אויך קיין מיה און קיין קאסטען פול צו מאכען אונזערע בלעטער מיט ארטיקלען פון אלע וויכטיגסטע און ניצליכסטע זאכען, מיט דעם „לעצטען ווארט" פון קולטור, בילדונג, וויסענשאפט און קונסט, וועלכע זענען פעהיג צו ענטוויקלען דעם איינפאכסטען לעזער און צו מאכען פון איהם א געבילדעטען מענשען. דער לעזער פון די בלעטער שטעהט ניט פון דערווייטען פון קיין זאך וואס די נייע צייט ברייגגט, פון וואס די גרעסטע חכמים און קינסטלער אין דער וועלט ערפינדען און בעגליקען דערמיט די מענשהייט און די ארטיקלען פון דער העכסטער וויסענשאפט זענען אויסגעלייגט איינפאך, דייטליך און פערשטענדליך, אז יעדער איינציגער, וואס פערשטעהט נאר יודיש זאל זיי לייכט פערשטעהן. די גאנצע שווירינקייט פון דעם נעהמען מיר אויף זיך און פאר דעם לעזער זוכען מיר צו מאכען וואס מעהר אנגענעהם און לייכט. אין די בלעטער געפינט זיך ארטיקלען וועגען אונזערע לעבענס-און פאלקס-פראגען, וועגען אונזערע העכסטע אידעאלען, וועגען אלע ליכטיגע און טונקעלע ערשיינונגען פון אונזער געזעלשאפט און פאמיליען לעבען, וועגען קינדער ערציהונג, וועגען אלע זאכען, וואס איז זייער נייטהיג אויסצובעסערן און אומצוענדערן, מיט איין ווארט וועגען אויסבעסרען אונזער לאגע אין דער געגענווארט און אין דער צוקונפט. אין די בלעטער האבען מיר נעגרינדעט א אבטהיילונג „נח'ס קאסטען" דורך וועלכען מיר שטעהן שטענדיג אין פערבינדונג מיט אונזער לעזער. טאג טעגליך קומט אונז אן פראגען פון אלע נאהענטע און ווייטע שטעדט און שטעדטליך, וועגען אלע זאכען וואס געהערט צום געזונד, צום הייזליכען לעבען, צו בילדונג, צו ערציהונג און דעס גלייכען און מיר לאזען ניט קיין וויכטיגע פראגע אהן אנטווארט. עס געפינען זיך מאטהעמאטישע אויפגאבען אלס „גימנאסטיק" פאר'ן שכל, וואס איז די הויפט קראפט פון אונזערע ברידער אויסער דעם געפינען זיך אין די בלעטער אינטערעסאנטע ערצייהלונגע פון אונזער פאלקס לעבען, ביאגראפיען און לעגענדעס וועגען פארצייטיגע און היינטיגע העכסטע פערזאנען פון אונזער נאציאן, פרייע קורץ און שארפע איבערגעבונגען פון די העכסטע פאעזיע, פון די בעסטע ווערק אלער בעריהמטעסטער קלאסיקער פון פערשידענע ליטעראטורען, אום בעקאנט צו מאכען אונזערע איינפאכע לעזער מיט דער דיינקונגסארט, אידעען, געזינונגען און פאנטאזיען" פון די גרעסטע דיינקערס ביי אונז און צווישען אנדערע נאציאנען. אויך] געפינט זיך אין די בלעטער א נ'אבטהיילונג אונטער דעם נאמען „צמח און למך" פאר דעם ריינעם יודישען הומאר, וויצען און שארפזיניגע אויסשפריכע, וועלכע זענען ניט נאר העכסט אינטערעסאנט פאר אונזער פובליקום, וואס האט פון אייביג ליעב שארף-זין נאר ענטהאלטען אין זיך אויך העכסטען מאראל— עס איז געלעכטער דורך טרעהרען. אלעס איז געשריעבען אין זשארגאנישער שפראך, ניט פארפוצט אין קיין פרעמדע פעדערן, אום עס זאל זיין נאטירליכער, ניצליכער פאר אלע קלאסען. ביישפילען פארשפארען מיר צו ברייגען; עס זענען שוין ארויסגעגאנגען 33 נומערן און ווער עס האט נאר געלייענט איינס פון זיי האפען מיר, אז ער האט זיך איבערציינגט אין אלעס וואס מיר האבען דא געזאגט, ניט נאר פון די קלאסען פאר וועלכע מיר האבען ראס איבערהויפט געגרינדעט, נאר אפילו פון העכסטע געבילדעטע לייט אין אייראפעאישען פאך און אין יודישען זין בעקומען מיר דעם גרעסטען בייפאל און פארלאנג צו געהן ווייטער אין רעם וועג, וואס מיר האבען אויסגעקליבען. מיר זענען פעסט בעשלאסען פארציזעצען אונזער ארבעט נאך מיט מעהר פאלשטענדיגקייט, און די בלעטער וועלען ארויסגעהן מיט אזא פולען און וויכטיגען אינהאלט, אז זיי וועלען קענען דינען פאר א ניאלערניצליכסטען אנצייגער און געהילפס-בוך אין אלע וויכטיגסטע פראגען פון פאמיליען-געזעלשאפט-און פאלקסלעבען. מיט די גרעסטע מיהע און זארגפעלטיגקייט זוכען מיר אויסצוקלייבען פון אלע פראגען, פון אלע נייעס וואס ווערט בעשאפען אין דער מעדיצין, נאטורפארשונג, אלגעמיינע ליטעראטורן, קולטור פון פלאנצונגען, פעלד-און גארטען-געוויקסע א. ז. וו. א. ז. וו. די אלערניצליכסטע און נייטהינסטע פאר אונזערע שוועסטער און ברידער.

די „בלעטער" קאסטען אין גאנצען מיט פארטא 4 רובל א יאהר. וואס איז לויט די רייכקייט פון דער פראגראמע און די גוטע בעארבייטונג פון איהר העכסט ביליג ווייל מיר ווילען, אז זיי זאלען פארשפרייט ווערען אויך אין די ארעמסטע קלאסען פון אונזער פאלק, יעדער זאל קענען צו דעם צוקומען, ווייל דער צוועק פון די בלעטער איז צו לייגען א טהייל פונדאמענט פון אונזער פאלקס ענטוויקלונג צו מאכען אנרויסען פראצענט פון אונזער פאלקס מאסע פאר אידען-מענשען און מענשען-אידען, וועלכע ווייסען, וואס די צייט פארערט פון זיי און וואס זיי האבען צו פארערן פון דער צייט. אויף די פערשטענדיגע לעזער רעכענען מיר דרייסט, אז יעדער פון זיי וועט פארשפרייטען די בלעטער צווישען זיינע גוטע פריינד און בעקאנטע און יעדער פריינד פון דער יודישער מאסע וועט זיי פארשפרייטען אין די קלאסען פון פאלק פאר וועלכע זיי זענען נייטהיג און בעקאנט מאכען וועגען זיי די פרויענוועלט, דאמען און פרייליינס, און דאמיט קענען זיי נאר בעקומען א דאנק פון די נייע לעזער, וועלכע וועלען זעהן, וואס פאר גוטען ווין זיי וועלען געפינען אין דער איינפאכער פאס — די זשארגאנישע **בלעטער פון איש יהודי.**

דער אינהאלט פון 33-טען וויפוסק איז:

א) דאצעס פאר ארימע קינדער. ב) רבנו גרשם מאור הגולה. ג) א מעשה מיט א האלבען רובל. ד) דער חעלעמער מלמד ה) נח'ס קאסטען: 1) א'דאמען געזעלשאפט, 2) שענע וואזאנעס. 3) נעשמאקע שפייזען. 4) נוטע איינגעמאכטס. 5) פאלסיפיקאציע פון שפייזען, 6) פון זשארגאן ו) חנה שיינדיל, ז) קארג זיין, ח) למך און צמח: 1) וואס מאכסטו ? 2) געבען נדן 3) זיווג כקריעת ים סוף.

פרייז פון די בלעטער פון איש יהודי:

א יאהר (50 וויפוסקען)—4 רובל; א ½ יאהר (25 וויפוסקען)—2 רובל; א ¼ יאהר (12 וויפוסקען—1 רובל; 1 וויפוסק—12 קאפ׳

עס דרוקט זיך דער **34** טער נומער **בלעטער** מיט'ן נאמען **קלאגמאג**, וועלכען די לעזער וועלען בעקומען צו **תשעה באב.**

דער אדרעס פון הערויסגעבער:

Ред. газ. „Гамелицъ" Л. А. Рабиновичу С.-Петербургъ Торговая 17.

L. Rabinovitch St.-Petersburg rue Torgova 17.

III. Jahrgang. DER JUDE. Nr. 32

רער פרייז ;ן רוססלאנד:
גאנץ־יאהרלין —.5 רוביל.
האלב יאהרלין —.3 רוביל.
פירטעל־יאהרליך 1.50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביר
דען 1טען אפריל — 2 "
רען 1טען אויגוסט — 1 "
ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.

דער יוד

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך־אונגארן —.12 קראנען.
האלביאהריג —.6 "
פירטעליאהריג —.3 "
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 "
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.
פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פפעניג, 10 קאפ.
Erscheint Donnerstag.

קראקוי׳א, אב תרס״א. נומר 32 Krakau, 8 August 1901.

צו אונזערע אבאנענטען!

מיר ערלויבען אונז צו דערמאהנען אונזערע געעהרטע אבאנענטען וועלכע האבען אייגעצאהלט נור די ערשטע 2 ראטען — 4 ר׳ אז

דעם 1־טען אויגוסט ד. ה. מיט נו׳ 30

ענדיגט זיך זייער אבאנעמענט, און מיר בעטען צו שיקען צייטליך די 3־טע ראטע — 1 רובעל, כדי עס זאל נישט זיין קיין אויפהאלט אין דער עקספעדיציאן פון די נומערן.

דעם ערשטען יולי האט זיך געענדיגט דאס אבאנעמענט פון די אבאנענטען וועלכע האבען אויסגעשריעבען דעם „יוד" פון 1 טען יאנואר אויף א האלב יאהר און אויך פון די, וועלכע האבען איינגעצאהלט די ערשטע ראטע – 2 רובעל פאר דער צייט פון 1־טען אפריל ביז ענדע יאהר און מיר בעטען אריינצושיקען באלד דעם רעסט געלד

די וועלטגעשיכטע

צווייטער טהייל

דרוקט זיך און וועט אין גיכען ערשיינען און צושיקט ווערען אלע אבאנענטען, וועלכע האבען פיר זי איינגעצאהלט.

צו דער פאריגער נומר האבען מיר בייגעלעגט דאס זעקסטע בילד

„וואהין זאלען מיר געהען?"

(רומענישע אויסוואנדערער)

און אויך די איבריגע בילדער וועלען מיר ביילעגען יעדעס צו דער רעכטער צייט.

די אדמיניסטראציאן.

די דעלעגאציע.

ווי ווענינ די דעלעגאציע פון דער אדעסער אסיפה האט פועל געוועזן אין פאריז, ווייסען שוין אונזערע לעזער פון דעם אפיציעלען דין־וחשבון („יוד" נו׳ 24). מיט אזא פעולה האט קיינער פון דער דעלעגאציע ניט געקענט צופרידען זיין. אלע זענען געקומען צוריק אהיים מיט אראבגעלאזענע קעפ און מיט ביטערע געפיהלען, נאר פערביטערטער און נידערגעשלאגענער פון אלעמען איז געקומען ה. אחד־העם, וועלכער גיסט אויס זיין פערביטערט הארץ אין דעם לעצטען נומער „השלח".

אחד־העם האט גלייך פון אנהויב אן געהאט א גאנץ אנדער קוק אויף די דעלעגאציע, ווי זיינע איבריגע חברים, און פריהער אדער שפעטער האט דער אונטערשיעד צווישען איהם און די אנדערע געמוזט ארויסטרעטען ביז צו א אפענער שפאלטונג. נאך זייער גייסט נאך האבען די אדעסער אסיפה און אויך די דעלעגאציע געקוקט אויף דאס פאהרען קיין פאריז ווי אויף א מיטעל צו קריגען געלד פאר די ארבייטער און א רעכטע און א גרינדליכע אונטערשטיצונג פאר די קאלאניסטען. עס דארף ניט פערגעסען ווערען, אז די דעלעגאציע איז געשיקט געווארען צו יענער צייט, ווען אלע צייטונגען זענען פול געוועזן מיט די טרויעריגע ידיעות, דאס יק״א זאגט זיך אב אין גאנצען צו טהון פאר די ארבייטער, און אז איהרע מנהיגים אין ארץ־ישראל גיבען די ארבייטער און די קאלאניסטען געלד, כדי זיי זאלען ארויספאהרען פון לאנד. די אדעסער אסיפה און די מיטגליעדער פון דער דעלעגאציע האבען דערום געהאלטען פאר זייער חוב צו פערהיטען אזוינע שריט פון יק״א און צו געפינען הילף פאר די ארבייטער און קאלאניסטען. די דעלעגאציע האט געזאלט פאהרען זיך משתדל זיין אין פאריז, און ווי יעדע שתדלנות איז אויך די שתדלנות פון דער דעלעגאציע געוועזן א ערנידריגונג פאר די בעוועגונג, ווייל די דעלעגאציע האט גור געהאט א פנים פון משולחים, וואס קומען קיין פאריז נאך א נדבה. אלע יודישע צייטונגען האבען דערום זיך פערהאלטען קאלט צו דער דעלעגאציע און אנגעוויזען אויף דעם שאנד, וואס ליגט אין דעם, דאס א גאנץ פאלק געהט אין די הייזער נאך נדבות. אויך דערום איז דער וויענער קאמיטעט געוועזן געגען די דעלעגאציע און האט אויך גענייט זיינע מיטגליעדער פון איהר ארויסצוטרעטען, ווייל ער האט מיט רעכט קיין כבוד פאר די בעוועגונג פון דער שליחות ניט געווארט.

ביי אזא קוק אויף די צוועקען פון דער דעלעגאציע איז אויך געווען וויכטיג, צו וועמען מען געהט, צו יק״א אדער צו דעם באראן: פון יק״א האט מען געקענט פאדערען, פון דעם באראן האט מען געקענט נור בעטען מיט רַחֲמִים און מיט הַכְנָעָה.

גאנץ אנדערש אבער האט געזאלט זיין די דעלעגאציע נאך דער מיינונג פון אחד־העם. ניט נאך נדבות האט געזאלט געהן די דעלעגאציע, וועגען געלד האט זי איבערהויפט ניט געזאלט רעדען, ווייל ניט אין דעם געלד ליגט די עיקר־סבה פון דעם איצטיגען שלעכטען שטאנד אין

דער קאלאניזאציאן, די לאגע קען ניט פערבעסערט ווערען, כל־זמן עס וועט ניט אבגעשאפט ווערען די סבה, וואס ברייננגט און מוז אלע מאל ברייננען צו נייע פעהלערן און צו נייע צרות. וואס פאר א טובה וועט ארויסקומען פון די נייע מיליאנען, וואס מען וועט קריגען, ווען אין דעם גאנצען שטיינער פון דער קאלאניזאציאן ליגט א פעהלער, וועלכער וועט באלד ברייננען צו דיזעלבע אדער צו נייע צרות. די עיקר־סבה ליגט אין דעם, דאס די קאלאניסטען זענען געמאכט געווארען פאר קנעכט, דאס פון זיי איז צוגענומען געווארען דער פרייער ווילען, דאס יעדער טריט זייערער הייגנט אב נור פון די פיעל מנהיגים, וועלכע מאכען פון די קאלאניסטען חלוקה־נעהמער און וועלכע נעהמען צו פון זיי די לוסט און דעם ווילען צו ארבייטען. מיט דער קנעכטשאפט דארף נעהמען איין עק. די אדמיניסטראציע זי איז איינציג און אליין שולדיג אין דעם טרויעריגען מצב פון די קאלאניסטען, און כל־זמן די קאלאניסטען וועלען ניט אוועקגעשטעלט ווערען אויף די אייגענע פיס און ניט בעפרייט ווערען פון זייערע ניאנקעס, וועלען זיי קיינמאל ניט ווערען גאנצע בעלי־בתים פאר זיך. דער צוועק פון דער דעלעגאציע איז אויפצווייזען אויף די שעדליכע ווירקונג פון דער אדמיניסטראציע און צו פאדערען איהר אבשאפונג. פרייהייט פון די קאלאניסטען—דאס איז דער צוועק, וועלכען די דעלעגאציע דארף זיך שטעלען. די קנעכטשאפט איז א סם פאר די קאלאניזאציאן, וועלכע קען געזונד און אויסגעהיילט ווערען נור דורך דעם, דאס די קאלאניסטען וועלען איינמאל פאר אלע מאל קריגען די נייטהיגע מיטלען זיך איינצוריכטען—און דאן זאלען זיי אין גאנצען בעפרייט ווערען פון יעדער השגחה און פון יעדער הנהגה. זאלען זיי אליין זיך איינריכטען, יעדער ווי ער קען. ווייסענדיג, אז זייער גליק הייגנט אב נור פון זיי אליין, וועלען זיי גאנץ אנדערש ארבייטען. די בעסערע קאלאניסטען וועלען ווירטשאפטליך געזונד און שטארק ווערען און וועלען מעהר ניט דארפען די הילף פון אנדערע, און די וואס וועלען די פרייהייט ניט קענען פערטראגען, וועלען ממילא אבטרעטען זייער ארט פאר די שטארקערע און געזינטערע. קינסטליך אויפצוהאלטען און צו שטיצען יעדען, וואס טראגט דעם נאמען קאלאניסט, קען דער זאך נור שאדען.

ביי אזוינע געדאנקען וועגען דער ווייטערדיגער קאלאניזאציאן איז פאר אחד־העם'ן געווען גאנ'ן גלייך, צי די איצטיגע הנהגה ליגט אין יק"א, ווי מען האט פריהער גערעכענט, צי אין די הענד פון דעם באראן ראטשילד, ווי עס האט זיך ארויסגעשטעלט, בעת די דעלעגאציע איז געקומען קיין פאריז.

דער באראן גיט געלד פאר די קאלאניזאציאן, אבער קען ער דען מיט זיין געלד קויפען דעם זכות צו פיהרען די קאלאניזאציאן ווי ער פערשטעהט און וויל איינער אליין? געוויס ניט. מיט רעכט זאגט אויך אחד־העם, אז יעדער, וואס עס נעמט אנטהייל אין א פאלקסארבייט, דארף זיך בויגען פאר דעם ווילען און דער פאדערונג פון דעם פאלק. דאס איז א כלל פאר אלעמען און פאר אלץ. מעג דער באראן געבען מיליאנען, אבער ווען ער גיט זיי ניט נאך דעם וואונש פון דעם פאלק, זאל ער דאן מיט זיינע מיליאנען טהון וואס ער וויל, נאר ניט קאלאניזירען אין ארץ־ישראל און ניט געהן מיט דער קראפט פון זיינע געלד געגען דעם ווילען פון פאלק און געגען זיין טובה.

דאס איז געווען דער כיוון פון דער דעלעגאציע לויט דעם הערן אחד־העם. האבענדיג פאר די אויגען דעם דאזיגען צוועק האט אחד־העם געקוקט אויף די שליחות ווי אויף איין וויכטיגען היסטארישען מאמענט. די דעלעגאציע איז פאר איהם געווען א פערטרעטונג פון פאלק, וועלכע פאדערט די פרייהייט פון די קאלאניסטען. „פרייהייט אבער, זאגט אחד־העם, ווערט ניט געגעבען, פרייהייט ווערט

פעלעטאן.

דער באנק־בילעט פון א מיליאן פונט.

פון מארק טווען.

(ענדע).

— ווען דען?

— אם עגדע פון דעם חדש.

— נאך פיערצעהן טאג, הייסט עס. צו פיעל, ברודער, צו ווארטען— איך בין נייגיריג. זאג, אין א וואך ארום.

— ניין. פאר וואס ווערסט דו שוין געוואהר ווערען. נו, ווי געהט עס עפים דיר מיט דיינע געשעפטען?

די פרעהליכע מינע פון זיין פנים איז פלוצלינג פערשוואונדען, און ער האט געזאגט מיט א זיפץ:

— דיינע ווערטער זענען מקוים געווארען, ביזט גערעכט געווען. איך האב נישט געברויכט צו פאהרען. לא'מיר ליעבער דערפון נישט רעדען.

— ע! רעד ניט קיין נארישקייט, אז מיר וועלען אהיים קומען, וועסט דו מוזען אלץ דערצעהלען.

— אין אמת אריין? דו אינטערעסירסט דיך?

די אויגען זענען איהם פייכט געווארען, רעדענדיג.

— יא, איך וויל וויסען די זאך פון אנהויב ביז סוף, אלסדינג.

ער האט זיך זעהר דערפרעהט, און האט מיר זעהר געדאנקט.

פון דעם נאכט־עסען איז גאר נישט געווארען. דאס האט מען געהאט צו פערדאנקען דעם ענגלישען שטרענגען צערעמאניאל. מען האט נישט געקאנט קומען צו קיין פשרה וועגען דעם סדר פון אונזערע ראנגען, ד. ה. ווער עס ברויך אויבענאן צו זיצען און ווער נאך וועמען, און דערנאך איז גאר קיין נאכט־עסען נישט געווען. אייגענטליך, אז איין ענגלענדער ווערט געבעטען צו א מאהלצייט, עסט ער זיך פריהער אין דער היים גאנץ נוטאן. א פרעמדער אבער, וואס ווייסט נישט פון דעם מנהג, בלייבט הונגעריג. מיר אלע, האבען טאקי שוין געהאט אין דער היים געגעסען. מיר האבען געוואוסט, ווי זיך אויפצופיהרען. האסטינגס'ען, וואס איז דא נאך פרעמד געווען, האט מען באלד ביי'ם בעטען אנגעזאגט, אז ער זאל נישט קומע אומגעגעסען. געזעצט ביי'ם טיש אין עס־שטוב האבען מיר זיך דאך, פון כבוד וועגען, יעדער הערר מיט זיין דאמע געארעמט ווי עס געהער צו זיין. דא, אין דער עס־שטוב האט מען זיך אנגעהויבען צו שפארען וועגען די ראנגען. דער הערצאג האט גענומען דעם ערשטען אויבענאן, א סברא איז געווען דערביי, אז ער איז גרעסער פאר דעם געזאנדטען, ווייל א געזאנדטער איז נור א פארשטעהער פון א פאלק, א הערצאג אבער — פון א קעניג. געגענאיבער דעם הערצאג האב איך געפאדערט דאס ארט און אויסגעוויזען, אז די צייטונגען שטעלען דאס נייעס וועגען מיר באלד נאך די הערצאגען פון קעניגליכען הויז, אנדערע הערצאגען אבער שטעלען זיי נאך מיר, און דעריבער וויל איך נישט זיצען נאך א ו נ ז ע ר ע ן הערצאג. געשפארט האט מען זיך לאנג, נאר גאר בחנם. אין מיטען פלאמיגען שפאר חאפט זיך מיין הערצאג ארויס מיט זיין יחוס און הויבט אן אנצורופען זיינע עלטער זיידעס. דא האב איך איהם באלד אנגעוויזען, אז בלויז מיין נאמען ווייזט דערויף אז איך קום ארויס מיט א גלייכער ליניע פון אדם־הראשון, בשעת ווען ער, ווי זיין יחוס ווייזט אוים, שטעהט נור אין קרבות־שאפט מיט אדם־הראשון'ס א זייטיגער ליניע... צו קיין סוף איז מען נישט געקומען, און מיר האבען צוריק מארשירט אין סאלאן אריין, וואו מען האט אונז געגעבען צו פערבייסען סארדינען און מאלינעס. מיט דער פראגע פון די ראנגען האט מען זיך דא אזא'ן עצה געגעבען, מען האט גורל געווארפען מיט א מטבע; ווער עס האט געוואונען, דער האט צום ערשטען גענעסען. נאך דעם האט מען זיך געזעצט צום קארטען־טיש און גענומען שפיעלען; זעקס פענס יעדע פארטי. אויף בלויז פערגעניגען שפיעלט מען

גענומען". דערום האט די דעלעגאַציע ניט געזאָלט קומען מיט בקשות און תחנונים, נאָר הויך האט זי געזאָלט פאָדערן, דאס וואס דעם פאָלק געהערט. אין פאַל פון נישט געלינגען האט זי געזאָלט שאַרף אַרויסטרעטען געגען די הערדען, וואס געוועלטיגען איבער די יודישע קנעכט אין ארץ ישראל. די קנעכטשאַפט מוז צוריסען ווערען, ווען דאס וועט אפילו בריינגען דערצו, דאס דער באַראָן וועט זיך אָבזאָגען פון צו שטיצען ווייטער די קאָלאָניעס, ווען די איצטיגע קאָלאָניזאַציאָן וועט אויך געשטעלט ווערען אין סכנות. „פרייהייט ווערט געקויפט דורך קרבנות, און דאס צוקינפטיגע גליק ווערט שטענדיג געקויפט דורך איצטיגעם ליידען".

אין דעם ליכט פון אזאַ פראָגראַם, וועלכעס אחד־העם גיט דער דעלעגאַציע, קריגט זי אַ גאַנץ אנדער פנים. אנשטאַט נדבות־קלויבער ווערען די חברים פון דער דעלעגאַציע פאָלקס־פערטהיידיגער און פרייהייטס־קעמפפער.

דאס דאזיגע פראגראם איז אויך געווען אָנגענומען פון דער גאַנצער דעלעגאַציע, אָבער נור אויפ'ן וואָרט. די איבריגע חברים זענען ניט געווען דורכגענומען ווי אחד־העם פון זיינע געדאַנקען איבער דעם צוועק פון דער דעלעגאַציע, דער הסכם צווישען איהם און זיי איז געווען נור פון אויסענווייניג, און ביי דער ערשטער געלעגענהייט איז ער אויך צוריסען געוואָרען.

קען מען אָבער בעשולדיגען די דעלעגאַציע פאַר איהר שוואַכקייט, וואס זי האט אין לעצטען רגע אַרויסגעוויזען און וואס זי איז צוריקגעטרעטען געגען דעם לעצטען טריט, דעם איינציג ריכטיגען און קלוגען, וועלכען זי האט געזאָלט מאַכען נאָך דער מיינונג פון אחד־העם? אויך די דעלעגאַטען ווייסען גאַנץ גוט, ווי יעדער איינצעלנער, דאס דער באַראָן האט ניט דאס רעכט ביי אַלע זיינע גרויסע טובות, וואס ער האט דער קאָלאָניזאַציאָן ערוויזען, זיך צו בענעהן אין ארץ ישראל מיט די קאָלאָניסטען אזוי ווי ער וויל אַליין. אויך די דעלעגאַטען זענען דער דעה, דאס די אדמיניסטראַציאָן איז שעדליך און דאס די פרייהייט פון די קאָלאָניסטען איז דער איינציגער יסוד, אויף וועלכען עס דאַרף געפיהרט ווערען די ווייטערדיגע אַרבייט, אָבער זענען זיי דען שטעהען געבליבען אין מיטען, ווייל זיי זענען בטל געוואָרען פאַר די מיליאָנען פון באַראָן ראָטשילד און ווייל זיי האט דער מוטה פערפעהלט איהם אַרויסצוזאָגען דעם גאַנצען ביטערען אמת? קען מען זיי בעשולדיגען אפשר אין דעם, דאס זיי בריינגען קיין קרבן צוליעב דעם שפעטערען נוצען?

מיר מיינען, אַז די דעלעגאַציע האט אַנדערש ניט געקאָנט זיך בענעהן, ווי זי האט זיך בעגאַנגען. אויך אחד־העם זאָגט, אַז פרייהייט ווערט ניט געגעבען, נאָר גענומען. האָבען אָבער מיר, די פריינד פון דער קאָלאָניזאַציאָן אין ארץ ישראל, די קראַפט זיך צו נעהמען די פרייהייט? דען נעהמען זיך די פרייהייט הייסט דאָך ניט צושטערען די ׳ז איצטיגע אַרבייט, עס הייסט דאָך געוויס ניט צו זאָגען: איידער אַזוינע קאָלאָניעס איז בעסער גאָר נישט, נאָר נעהמען די פרייהייט הייסט אין דעם פאַל זיך אָבצוזאָגען פון דעם באַראָנס הילף און אַליין, ווי שווער עס זאָל דאס אונז ניט זיין, אַוועקצושטעלען די קאָלאָניעס אויף די זעלבסשטענדיגע יסודות, לויט אונזער פערלאַנג. קענען מיר אָבער דאס? קענען מיר דען אַנשטרענגען אונזערע קרעפטען ביז צו אַזאַ גראַד, מיר זאָלען אַליין קענען פיהרען די קאָלאָניזאַציאָן? ווער וועט דען זאָגען אַז יא? קיינער וועט דאָך ניט לייקענען, אַז די אינטערעסען פון די יודישע אַרבייטער אין ארץ ישראל זענען אַלעמען געווען נאָהענט און דאָך האט מען פאַר זיי ביי פיעל אַנשטרענגונגען נור גראָשענס צוזאַמענגעקליבען, בעת עס זענען נייטהיג געווען מיליאָנען. האט דען דערום געקענט זיין דער קלענ־

נישט אין ענגלאַנד. געווינען אָדער פערשפיעלען—דאס איז אַלץ איינס, נאָר גלאַט אַזוי שפיעלט מען נישט, און מען זיצט ליעבער ליידיג.

דער אָווענד איז דורכגעגאַנגען גאָר וואויל; אויף יעדען פאַל זענען מיר, איך און דאס יונגע פריילין מיס לאַנגהאַם זעהר צופריעדען געווען. איך בין אזוי פער׳כשופ׳ט געווען פון דעם שענעם געזיכט, אַז איך האָב נישט געוואוסט, וואס עס טהוט זיך אין די קאַרטען, פערגעסען יעדע ווילע, וואס ס׳איז טרומף און האָב אָנגעוואָרען איין פאַרטי נאָך דער אַנדערער, און מיט איהר איז אויך דאס אייגענע געשעהן; זי האט אויך פערשפיעלט, קוקענדיג אויף מיר און טראַכטענדיג וועגען מיר. נאָר דאס האט אונז נאָר ווייניג געקימערט, מיר האָבען נור געפיהלט, אַז מיר זענען גליקליך, און מעהר האָבען מיר נישט געוואָלט וויסען, און געוואונשט זיך נור, אַז דאס געפיהל זאָל ווי לענגער געדויערען.

איך האָב איהר אויסגעזאָגט דעם סוד פון מיין האַרץ, עס פערשטעהט זיך, גאַנץ ערנסט. און איך האָב איהר איינגערוימט, אַז איך האָב זי ליעב, און זי—זי איז רויט געוואָרען ביז אונטער די האָר, נאָר בעשטאַנען איז זי, און האט דאס אייגענע געזאָגט וואס איך. אָ, דאס איז געווען דער שענסטער אָווענד פון מיין לעבען! יעדעס מאָל, אַז איך האָב גערעכענט מיינע לעזען און געצעהלט די קאָרטען, האָב איך געענדיגט דערמיט — גאַנץ שטיל, פערשטעהט זיך: „גאָט דו מיינער! ווי שען דו ביזט!" אָדער דעסגלייכען אַזעלכע ווערטער, אויף וואס זי האט מיר יעדעס מאָל אַ שאָקעל געגעבען מיט'ן קאָפ, אַז זי האט געהערט, און האט צוגעלעגט די ווערטער: „צי בין איך אין אמת אַריין אַזוי שען?" דערצו האָבען איהרע אויגען אויף מיר אַ בליק געוואָרפען, אַזאַ זיסען, גנבה'שען בליק, אַז מיר איז אין אמת אַריין נאָר צו גוט געווען!

פון דעסטוועגען האָב איך מיך בעגאַנגען מיט איהר אָרענטליך, ווי עס פאַסט פאַר אַ'ן אָרענטליכען מענשען, ווי איך. איך האָב איהר געזאָגט, אַז איך האָב גאָר קיין פערמעגען נישט, חוץ דעם צעטיל אויף אַ מיליאָן, פון וועלכען זי האט זיך שוין אַ סך אָנגעהערט, און וואס געהער אייגענטליך נישט צו מיר. זי איז זעהר נייגיריג געווען, און איך האָב איהר גאָר שטיל די גאַנצע מעשה דערצעהלט. זי האט זיך שיער צושיט פאַר געלעכטער. מיר איז אַפילו אַ חדוש געווען, פון וואס דאָ איז דאָ צו לאַכען, נאָר געלאַכט האט זי, הויך, געזונד געלאַכט, און בשעת זי איז אַרוים מיט אַ נרויס געלעכטער, וואס האט געדויערט אַוודאי אַ גאַנצע האַלבע מינוט, האָב איך דערווייל דעם אָטהעם געכאַפט אום ווייטער צו דערצעהלען. נו, פערשטעהט איהר, אַזאַ מין געשיכטע ווי מיינע, פון וועלכער עס איז ניכער דאָ צו וויינען, וואס איז פול מיט זאָרג און עגמת־נפש פון אַ'ן אָרימען, עלענדען מענשען,—אַט די געשיכטע האט ביי איהר גאָר אַרויסגערופען איין געלעכטער נאָכ'ן אַנדערען. און טאַקי. דעריבער האָב איך זי נאָך ליעבער געקריגען, וואס זי קאָן פרעהליך זיין, בשעת אַנדערע וואָלטען טרויעריג געווען. טאַקי אַזאַ ווייב, האָב איך געקלערט, איז פאַר מיר. געוועהנליך, האָב איך איהר ערקלערט, אַז מיט דער חתונה וועלען מיר מוזען וואַרטען אַפּאָר יאָהר, ביז איך וועל אויסצאָהלען מיינע חובות און וועל קענען לעבען פון געהאַלט. זי איז בעשטאַנען און וואָרענט מיך נאָר, אַז איך זאָל זעהן קאַרג צו לעבען, כדי מיין געהאַלט פון דריטען יאָהר זאָל בלייבען ריין. דערצו מיינט זי, אַז מיר אַליין קענען זיך משער זיין, ווי גרויס עס וועט זיין דער געהאַלט פונ׳ם ערשטען יאָהר. מיר איז דערויף אַ גוטער, פראַקטישער געדאַנק איינגעפאַלען. איך האָב איהר אַזוי געזאָגט: „מיין לעבען, וועסט דו נישט קענען אַזוי גוט זיין, מיט מיר צוזאַמען צוגעהן צו דעם אַלטען הערר׳ ווען ער וועט קומען?"

זי האט זיך אַביסיל דערשראָקען, אַם ענדע אָבער זאָגט זי: נו, אַז דו רעכענסט, אַז עס איז ניצליך. נאָר ווי קלערסט דו: „פאַסט עס אַזוי?"

— אין אָמת אַריין — איך ווייס? פון דעסטוועגען, פערשטעהסט דו, עס וואָלט אַ סך אויסגעמאַכט, דיין מיטגעהן, רעכען איך.

— אַזוי, געה איך מיט דיר, צי ס'פאַסט, צי נישט. האט זי געענט־

סטער ספק אויך פריהער, אַז מיר זענען נאָך ניט דערוואַקסען זיך צו נעהמען די פרייהייט. איז דען ניט קלאָר געווען פון אָנהויב אָן, אַז מיר האָבען נאָך ניט די מענשען און ניט די מיטלען, מיט וועלכע מיר זאָלען זיך קענען נעהמען די פרייהייט?

דאָס שאַרפע אַרויסטרעטען געגען דעם באַראָן, וועלכער האָט ניט אָנגענומען דעם פאָרשלאַג פון דער דעלעגאַציע, וואָלט איהר געוויס צוגעגעבען אַ גלאַנץ פון זיטליכען שטאָלץ און שענקייט.

שען וואָלט געווען, ווען מיר וואָלטען געקענט זאָגען דעם באַראָן: אייערע מיליאָנען האָבען פאַר אונז נור דעמזעלבען ווערט ווי דער רובל פון דעם אָרימאַן; אייער הילף נעהמען מיר צוגלייך מיט דער הילף פון דעם אַנדערען; געבענדיג אייער הילף אונזער זאַך, זענט איהר אָבער אַ גלייכער חבר ווי יעדער אַנדערער. אייער דעה איז פאַר אונז גלייך מיט דער דעה פון יעדען אַנדערען, ווילט איהר זיך ניט בויגען פאַר דער מיינונג פון דער מעהרהייט, בעווייזט איהר נור דורך דעם, דאָס די זאַך איז אייך ניט טהייער, און דערום קענען מיר אייער נדבה ניט אָננעהמען.

שען און שטאָלץ וואָלט געווען אַזאַ אויפטרעטען, אָבער ניצליך? האָבען מיר דען דאָס געקאָנט זאָגען, ווען מיר אַליין טהון גאָר ניט און ווען מיר אַליין גיבען גאָר נישט? דערום האָבען די דעלעגאַטען גוט געטהון, דאָס זיי זענען ניט נאָכגעגאַנגען ביז צום סוף מיט אחד־העם׳ן און דאָס זיי האָבען זיך אָבגעזאָגט פון דער זיטליכער שענקייט צוליעב דעם פראַקטישען נוצען. אמת, די דעלעגאַטען זענען אוועק ווי אָבגעשמיסענע נאַראָנים, אָבער דערפאַר מיט דעם וויסען, דאָס זיי האָבען דער זאַך ניט געשאַדט, און דאָס איז דאָך געוויס בעסער, ווען זיי וואָלטען אוועק ווי חכמים, נאָר מיט דעם שווערען בעוואוסטזיין, דאָס זיי האָבען צוריסען דעם בנין פון דער קאָלאָניזאַציאָן.

מיר פערענטפערן די דעלעגאַציע, ווייל זי האָט ניט געקאָנט פאָדערען און פראָטעסטירען, ווייל זי האָט איבערהויפט ניט געקאָנט פאָהרען מיט דעם פראָגראַם פון אחד־העם צו געהן ביז צום אויסערסטען, אָבער דערמיט זענען מיר פונדעסטוועגען אויך גאַנץ ווייט פון דעם, צו פערענטפערן די דעלעגאַציע אין אַלץ. דער דאַנקאַדרעס, וואָס איז געבראַכט געוואָרען דעם באַראָן ראָטשילד, און די שתדלנות פון מיטגליעדער פון אָדעסער קאָמיטעט (די הערען גרינבערג און באַרבאַש), וואָס האָבען געפיהרט אין דער דעלעגאַציע איין אייגענע פאָליטיק, האָבען צוגענומען פון דער דעלעגאַציע דעם לעצטען רעשט כבוד און געמאַכט די דעלעגאַטען פאַר נדבות־קלויבער און קריכער.

אחד־העם איז בעת זיין לעצטען זיין אין ארץ ישראל געקומען צו דער איבערצייגונג, דאָס די אַדמיניסטראַציע איז דער שטן המשחית אין דער קאָלאָניזאַציאָנסאַרבייט און דאָס זי מוז וואָס גיכער אָבגעשאַפט ווערען. יעדער פון אונז ווייס גענוג, ווי שעדליך עס האָבען געווירקט די מנהיגים פון די קאָלאָניעס, אָבער מיר מיינען דאָך, דאָס די אַדמיניסטראַציע איז ניט נור די איינציגע וואָס איז שולדיג אין דעם איצטיגען שלעכטען מצב, מיר מיינען, דאָס זי איז אויך ניט דער עיקר, אין וועלכען סיליגט אַלדעס בייז. עס דאַרף ניט פערגעסען ווערען די מאָוים׳דיג גרויסע אַרבייט, וועלכע עס האָבען געהאַט אויף זיך אונזערע קאָלאָניסטען און די פיעל מכשולים, וועלכע זענען געלעגען אין דער פרעמדער סביבה, אין דער פיינדליכער רעגירונג און אין דער נייטהיגקייט צו קריגען פון דער ערדאַרבייט אַ פיעל גרעסערען לאָהן, ווי אַלע אַנדערע ערדאַרבייטער, ווייל די יודען האָבען דאָך קיינמאָל ניט געוואָלט און אויך ניט געקאָנט אַראָבגעהן צו די נידריגע בעדערפענישען פון די ערדאַרבייטער ביי אַנדערע פעלקער. די קלאַס פון ערדאַרבייטער איז אומעטום די נידריגסטע און אָרימסטע און מיט די קלענסטע בעדערפנישען, די ערד־

פערט בענייסטערט, וואָס ס׳האָט זי נאָך שענער געמאַכט.—איך פיהל מיך גליקליך צו קאָנען עפּיס טהון פאַר דיר.

— „עפּיס“, זאָגסט דו, אַלץ טהוסט דו. דו ביזט אַזוי שען, אַזוי ליעבליך, האָסט אַזוי פיעל חן, אַז קוים וועל איך דיך האָבען ביי דער זייט, געהענדיג צו מיין קינפטיגען פרינציפאַל, וועט ער מיר אָהן שום טענות די בעסטע שטעל געבען. עס זאָל איהם אַפילו אויסקומען אָרים דורך מיר צו ווערען.

איך זאָג אייך, מען האָט דאָס געדאַרפט זעהן, ווי דאָס בלוט האָט איהר אין פנים אַריינגעשלאָגען פאַר שמחה, און ווי איהרע אויגען האָבען געשיינט פאַר נחת.

— דו חונף דו, האָט זי געזאָגט אַביסיל קאָקעטיש, דאָס אַלץ וואָס דו זאָגסט וועגען מיר, איז נישט וואָהר, איך בין גאָר נישט שען, נאָר מיטגעהן וועל איך. אפשר וועסט דו דורך דעם געוואָהר ווערען, אַז ביי אַנדערע בין איך נישט אַזוי שען, ווי ביי דיר.

צי האָב איך יעצט נאָך געקאָנט מסופק זיין, צי האָט מיר יעצט געקאָנט אַנדערש איינפאַלען? איך בין יעצט שוין זיכער געווען, אַז מיין געהאַלט וועט בעטרעפען צוועלף הונדערט פונט אַ יאָהר. איהר אָבער האָב איך דערפון נאָר נישט געזאָגט, כדי איך זאָל זי קענען פלוצלינג דערמיט איבעררעשען.

אַהיים געהענדיג האָב איך אַ גאַנצען וועג פאַנטאַזיערט און אַזוי פערקראָכען אין די פלענער פון מיין נייעם גליק, אַז איך האָב קיין וואָרט נישט געהערט פון דעם, וואָס האַסטינגס, מיין חבר פון סאַן פראַנציסקאָ, האָט מיר דערצעהלט. ערשט אין דער היים, אַז מיר זענען געזעסען ביי מיר אין סאַלאָן, און האַסטינגס האָט גענומען ריהמען מיין סאַלאָן, בין איך ערשט צו מיר געקומען.

— לאָז מיך אַ רגע שטעהן רוהיג—זאָגט ער— איך זאָל מיך קענען זאַט אָנקוקען! גרויסער גאָט! דאָס איז דאָך אַ פאַלאַץ, אַ אמת׳ער פאַלאַץ! קיין זאַך פעהלט נישט צו דער אָרדענונג. העגרי, דאָ ווער איך נישט נאָר דאָס געוואָהר, ווי רייך דו ביזט, נאָר אויך פיהל איך דאָ מיט מיין גאַנץ האַרץ, ווי אָרים איך בין, ווי עלענד, ניעדערגעשלאָגען און צובראָכען...

חאַפּט עס דער טייוועל! זיינע ווערטער האָבען אויף מיר געווירקט ווי אַ קאַלטער וואַסער־שטראָם. איך בין אין איין מינוט ווי פון אַ חלום אויפגעקומען, און האָב מיך דערמאַנט דערינען, אַז מיין לאַגע אַליין איז זעהר אַ געפעהרליכע, אַז איך קאָן אין איין מינוט באַנקראָט ווערען. איך האָב נאָר נישט געוואוסט, אָדער נישט געוואָלט וויסען, אַז דאָס איז נור אַ חלום, אַ זיסער חלום, נישט מעהר; נאָר יעצט—נאַט דו מיינער! איבער די אויערען אין חובות, און קיין גראָשען געלד אין קעשענע, דערצו בין איך פערבונדען מיט אַזאַ שען מיידיל, און וואָס קאָן איך איהר געבען? מיין געהאַלט? נאָר פון דעם וועט אויך ווערען אַ גאָר נישט, איך וועל נישט אויסהאַלטען דעם חדש! אַ געוואַלד! וואָס טהוט מען? איך בין אַ פערלאָרענער!

— העגרי— רופט ער זיך אָן— אפשר וואָלט איך עפּיס געקאָנט ביי דיר פערדיענען?

— אַח, פערדיענען! אָט איז אַ הייסער פונש, טרינק און פערטרייב דיינע שווערע געדאַנקען. וואַרט! דו ביזט הונגעריג, זעץ דיך און—

— ניין, עסען וועל איך נישט. איך קאָן שוין אַפאָר טאָג נאָר נישט אין מויל אַריינגעמען: טרינקען, זעהסט דו, וועל איך, ביז איך וועל אויף די פיס שוין נישט קענען שטעהן.

— אַ סוף! טרינקען מיר, ווי לאַנג דו ווילסט. נו, דערצעהל דיין געשיכטע פון אָנהויב ביז סוף. איך וועל דערווייל זעהן מכח דעם פונש.

— מיין געשיכטע? וואָס רעדסט דו? נאָך אַמאָל?

— וואָס רעדסט דו עפּיס: נאָך אַמאָל?

— וואָס וואונדערסט דו דיך? איך פרעג, צי דו ווילסט מיין געשיכטע נאָך אַמאָל הערען?

— נאָך אַמאָל! ווען האָסט דו זי דען מיר דערצעהלט? ביזט שכור, אויף מיין עהרליך וואָרט.

ארבייטערקלאס געהט אומעטום אליך צו ביסליכווייז אריבער אין אנדערע קלאסען, און אונזער אויפגאבע אין דער קאלאניזאציאן איז גראדע פערקעהרט: אנדערע קלאסען צו מאכען פאר ערדארבייטער מיט די גרעסערע בעדערפענישען פון די העכערע קלאסען. ביי אזא שווערער ארבייט, וועלכע איז געלעגען אין דער טבע פון דער בעוועגונג, און ביי די גרויסע מכשולים פון דער טערקישער רעגירונג, וועלכע שטיקט אליין — דורך איהר אונוויסענהייט דאס ווירטשאפטליכע לעבען פון איהרע לענדער, איז זעהר שווער צו ווייזען אויף די אדמיניסטראציע ווי אויף די עיקר סבה פון אלע פעהלערן און צרות. מיר מיינען ווייטער, אז די קאלאניסטען, וועלכע זענען ביז איצט אנגעוועהנט געווען געפיהרט צו ווערען פאר די הענד, קענען ניט דורך די פלוצימדיגע פרייהייט מיט אמאל אליין אנהויבען צו געהן. צו פרייהייט מוז מען ערצויגען ווערען, די פרייהייט קען געבראכט ווערען נור צו ביסליכווייז, און מיר גלויבען גיט, דאס די קאלאניסטען זענען שוין איצט ווערט די פרייהייט, וועלכע פאדערט פאר זיי הערר אחד־העם. עס איז דערום דערווייל גאנץ גענוג, ווען יק"א זאגט צו, אז אויך זי האלט פאר איהר חוב צו מאכען די קאלאניסטען זעלבסטשטענדיג און צו ביסליכווייז צו פערקלענערען די ראליע פון די מנהיגים.

אחד־העם איז דורך דאס בענעהמען פון דער דעלעגאציע טיעף בעטריבט. ער קלאגט אויף דעם, דאס עס איז ניטא ביי אונז קיין נאציאנאלע ארבייט, דאס אומעטום הערשען נור קנעכטשאפט און שנארעריי, אבער ווען האט דען אחד־העם אנדערש געמיינט, ווען האט ער דען יא געזאגט, אז ביי אונז איז דא א געזונדע ארבייט, ווען איז ער דען יא געווען צופרידען? איז דען אחד־העם ניט דער ערשטער געווען, וועלכער האט אם טיפסטען געפיהלט דאס עקעל ביי דער פרייד פון די צופרידענע, וועלכע פלעגען ביי יעדע ח"י קאפיקעס צוזאמענלעגען די הענד און אויפהויבען די אויגען צום הימעל מיט ברכה שהחינו אדער מיט די ווערטער "הגדלנו לעשות".

פאר וואס זשע איז ער איצט טרויריגער ווי אלע מאל? איז עס דען ניט דערפאר, וואס ער האט דער שליחות צוגעשריבען א צו גרויסע בעדייטונג, וועלכע די דעלעגאציע האט בשום אופן נישט געקאנט האבען? ליגט דען ניט די סבה פון זיין יאוש אין דעם, דאס די שליחות איז פאר איהם געווארען צו א פריהצייטיגען און ניט נייטהיגען פרייהייטסקאמפף פאר די קאלאניסטען און צו א מלחמה געגען די אדמיניסטראציע, וועלכע איז אין זיינע אויגען אויסגעוואקסען פאר דאס פעקערפערטע שלעכטס פון אונזער גאנצער בעוועגונג?

י. ל.

די געשיכטע פון דער יודישע בעפרייאונג אין פראנקרייך.

די געשיכטספארשונג האלט די געשיכטע ניט פאר פראסטע ידיעות און מעשיות, וואס שטעהען אהן צוזאמענהאנג איינע מיט דער אנדערער, נאר זי זוכט אין דער געשיכטע פיליזאפיע, ד. ה. זי זעהט אין איהר ווי אין דער גאנצער נאטור א לאנגע קייט פון סבות און ווירקונגען. עס איז ניטא קיין צופאל אין לעבען פון דער מענשהייט. וואס עס איז געוועזען, דאס האט גענוזט זיין. אפילו די פעהלער זענען נייטהיג אין דער היסטאריע, ווי די קראנקהייטען אין דער נאטור. קיין געשיכטע פון קיין פאלק בעווייזט ניט אט דעם געדאנקען אזוי קלאר ווי די יודישע געשיכטע. מען זעהט דא אומעטום ווי אליך וואקסט ארויס פון דעם פריהערדיגען, מען זעהט ווי דער דרך און שטייגער פון יעדער צייט קומען ארויס פון די פריהערדיגע דרכים און

— לאז געמאכט, העניי, דו מאכסט חוזק פון מיר, צי וואס? איך האב דיר דאך אויפ'ן וועג אליך כסדר דערצעהלט.

— דו?

— יא, איך.

— איך לאז מיך הענגען, אויב איך געדענק איין איינציג ווארט דערפון.

— העניי, וואס טהוט זיך מיט דיר? מיט וואס האסט דו דיך אנגע'שכור'ט ביים געזאנדטען?

מיר האט אנגעהויבען קלארער צו ווערען אין קאפ, און איך האב מיך דערמאנט, אז ביים געזאנדטען האב איך מיך טאקי שטארק אנגעשכור'ט — מיט'ן מיידיל!

מיר האבען זיך איינער דעם אנדערען פעסט געדריקט די הענד, אזוי לאנג ביז זיי האבען אונז שוין גענוג וועה געטהון. פון דעם, וואס איך האב קיין זאך נישט געדענקט פון זיין גאנצער ערצעהלונג, וואס האט געדויערט גאנצע אנדערהאלבען שעה — דער וועג פון געזאנדטען ביז צו מיר אהיים — פון דעם האט ער קיין ווארט נישט גערעדט. ער איז רוהיג געזעסען און דערצעהלט מיט זיין געוועהנליכען גוטען געמיטה און געדולד די גאנצע מעשה פון אנהויב אן.

קורץ גערעדט, איז מיט איהם אזוי געשעהן: עפים א געזעלשאפט פון קוילען־גראבען האט איהם ארויסגעשיקט קיין לאנדאן צו פערקויפען די אקציעס און אבגעמאכט האט מען מיט איהם, אז וואס ער וועט לייזען מעהר ווי א מיליאן דאלאר געהערט צו איהם. ער האט גערעכענט, אז ער וועט מאכען א גליקליך געשעפט און האט זיין איינענעם לעצטען דאלאר אין דעם געשעפט אריינגעלעגט, אזוי אז ער איז געבליבען אהן א העלער. די אקציעס אבער האט קיינער נישט געקויפט און ער איז געבליבען, ווי א צובראכענע שיף אין מיטען רוישענדיגען ים. אם ענדע ווענדעט ער זיך צו מיר מיט די ווערטער:

— העניי, דו קענסט מיך ראטעווען. דו אליין נור דער איינציגער אויף דער גאנצער וועלט. ווועסט דו מיך ראטעווען? אדער וועסט דו מיך נישט ראטעווען?

— פריהער זאג מיר, ווי אזוי איך קען דיך ראטעווען. ערקלער מיר, אדרבא.

— נעם פון מיר צו די אקציעס און גיב מיר א מיליאן דאלאר און אויף די הוצאה אהיים. איך בעט דיך, זאג נישט "ניין".

עס איז אין דער אמת'ן נישט געווען אויסצוהאלטען. איך בין שיער נישט משוגע געווארען.

— אילאיד, זאג איך, איך בין דאך אליין א בעטלער, אהן א גראשען געלד, און בין נאך הינטערשטעליג מיט הובות.

נאר דא איז מיר גאר א גליקליכער געדאנק געקומען אין קאפ אריין. איך האב די ציינן מיינע געביסען און האב מיך אזוי לאנג איינגעהאלטען, ביז איך האב געקראגען אזא קלארען בליק אויף די זאכען, וואס נור גרויסע קאפיטאליסטען האבען. דערנאך האב איך מיך אנגערופען מיט א געשעפטליכען, רוהיגען טאן:

— איך וויל דיך ראטעווען.

— אזוי בין איך שוין געראטעוועט. זאל דיך גאט בענשען דערפאר, אז איך זאל —

— לאז מיך אויסרעדען, אילאיד. איך וויל דיר העלפען, אבער נישט אזוי ווי דו מיינסט. אט וואס מיר וועלען טהון, איך קאן דאך גאנץ גוט די דאזיגע קוילען־גראבען און וויים, אז דאס געשעפט איז א גליקליך געשעפט און קאן דאס יעדען זאגען. הער, אין די לעצטע פיערצעהן טאג וועסט דו פערקויפען אקציעס פאר דריי מיליאן דאלאר, דו זאלסט דיך נור בענוצען מיט מיין נאמען, וויפיעל דו וועסט וועלען, דו וועסט דיך נור פעררופען אויף מיר. און מיט'ן פערדיענסט וועלען מיר זיך טהיילען האלב אויף האלב.

שטיינערם. מען רעדט אויך פיעל פון דער גערעכטינקייט אין דער געשיכטע. פיעל גערעכטינקייט האבען די יודען אין דער געשיכטע פון נאך דעם גלות אן ניט דערלעבט, און פון דעסטוועגען זעהט מען דאך אויך אומעטום, אז די זון מיט איהרע ליכטיגע שטראהלען ווערט נור פאר א קורצע צייט פערדונקעלט און קומט דאך דערנאך ווידער ארויס און בעוויזט איהר קראפט. ענגלאנד און פראנקרייך זענען געוועזן די ערשטע לענדער, וואס האבען ארויסגעטריבען די יודען, און זיי זענען אבער געוועזן די ערשטע לענדער, וואס האבען געגעבען די יודען די גאנצע פרייהייט און זיי געמאכט פאר בירגער מיט גלייכע רעכטע ווי די אנדערע מענשען.

אז מען פערגלייכט די געשיכטע פון דער יודישער בעפרייאונג אין פראנקרייך מיט דער געשיכטע אין דייטשלאנד, זעהט מען א גרויסען אונטערשיעד. אמת טאקע אז מתנות האט מען די יודען אין קיין ארט ניט געגעבען און זיי האבען געמוזט אומעטום שטרייטען פאר זייערע רעכטע און שווער ארבייטען פאר זייערע פרייהייטען. אבער אין דייטשלאנד האט געדויערט די ארבייט ביז 30 יאהר און אין פראנקרייך 2 יאהר. אין דעם הייסען קלימאט פון פראנקרייך איז די פרוכט פון פרייהייט א סך גיכער געוואקסען און איז באלד צייטיג געווארען.

די געשיכטע פון דער יודישער בעפרייאונג אין פראנקרייך פאלט צוזאמען מיט דער געשיכטע פון דער ערשטער רעוואלוציאן. אין דער צייט, וואו דער שטארקער ווינד האט אוועקגעבלאזען אלע אלטע נארישקייטען און האט געשאפען א נייע וועלט מיט נייע אידעען און נייע אידעאלען, אט דא האט אויך פאר די יודען געשיינט די זון, די גאנצע מענשהייט איז מיט איינמאל געווארען יונג און פריש, מען האט פערגעסען דעם אונטערשיעד פון רעליגיאנען און פון בעזונדערע קלאסען, מען האט זיך בעגייסטערט פאר מענשענרעכטע און פאר פרייהייט. דא האט מען זיך אויך דערמאנט אן די צרות פון די יודען און מען האט זיי פריי געמאכט פון די קייטען, וואס זיי האבען געטראגען לאנגע יאהרהונדערטען.

אין גאנץ פראנקרייך האבען געלעבט אים 18־טען יאהרהונדערט 60־50 טויזענד יודען, דערפון איז געוועזן די העלפט אין עלזאס. די גרעסטע געמיינדע איז געוועזן אין מעץ, וואו גרויסע בעריהמטע גאונים האבען געפיהרט די רבנות און האבען געהאלטען ישיבות. אין מעץ האבען געלעבט 420 פאמיליען אדער 3־2 טויזענד נפשות. אין דער גאנצער מדינה לאטהרינגען חוץ מעץ האבען נור געטארט וואהנען 180 פאמיליען און זיי האבען זיך ניט געטארט פערמעהרען. אין פאריז איז געוועזן א קליינע בעהאלטענע געמיינדע פון 500 נפשות און אין באררא אויך אזוי פיעל. א חוץ דעם זענען געוועזן אין די מדינות וואס האבען געהערט דעם פאבסט, אין אוויניאן און קארפענטראס בערך 3000 יודען, מעהרסטענס ספרדים. דא האבען זיי געהאט א ביסיל מעהר פרייהייט ווי אין די דייטשע מדינות עלזאס און לאטהרינגען. זיי האבען דא געמאגט קויפען לאנד און הייזער און פיהרען געשעפטען. גוט האבען עס געהאט די יודען אין באררא און אין באיאנן, ווייל זיי האבען דארט געהאט אלטע רעכטע. צווישען די איינצעלנע געמיינדען איז ניט געוועזן קיין צוזאמענהאנג ווייל די רדיפות האבען זיי פון איינאנדער געריסען. דערצו זענען נאך געקומען שנאה און מחלקות צווישען די ספרדים און די אשכנזים און זיי האבען איינע אויף די אנדערע אפט געמסר'ט און צרות אנגעטהון. מען קען פערשטעהן אז עס איז געוועזן שווער, אז די דאזיגע יודען זאלען זיך פעראייניגען און זאלען ארבייטען צוזאמען פאר כלל ישראל. די גרעסטע צרות און רדיפות האבען געליטען די

אילאיד איז אזוי אויסער זיך געווארען פאר גרויס פרייד, אז ער האט משוגע ארומגעטאנצט איבער דער שטוב און וואלט מיר אלץ אין דער שטוב צובראכען אויף שטיקליך, ווען איך וואלט איהם נישט קיין פוס אונטערגעשטעלט און הענד און פיס געבונדען. געבונדענערהייט ליגענדיג האט ער אלץ נאך געשריען: „אזוי, אזוי, דיין נאמען וועט מיר צוניץ קומען, מיט דיין נאמען וועל איך אלץ מאכען! פערשטעהסט דו, מענש איינער! זיי וועלען נאך קומען צולויפען. די לאנדאנער קאפיטאליסטען, בעטען זיך א'ן אקציע. איך בין גערעטעט, פערשטעהסט דו, איך וועל דיך קיינמאל נישט פערגעסען, קיינמאל נישט!"

עס האט קיין פיער און צוואנציג שעה נישט געדויערט, ביז די זאך איז שוין אין גאנץ לאנדאן בעקאנט געווארען. א גאנצען טאג האט ביי מיר די טיהר נישט גערוהט, און איך האב אלעמען געענטפערט: „יא, איך האב איהם געזאגט, אז ער זאל זיך פעררופען אויף מיר, איך קען גאנץ גוט דאס געשעפט. איהם אליין קאן מען אויך טרויען, און די אקציעס וועלען א סך מעהר ווערטה, וויפיעל ער פערלאנגט."

דערווייל האב איך יעדען אווענד פערברענגט ביים געזאנדטען און מיך געזעהן מיט מיין כלה. פון דעם נייעם געשעפט מיט די אקציעס האב איך איהר קייןווארט נישט געזאגט, איך האב עס בעהאלטען, זי איבערצוראשען פלוצלינג מיט דער גוטער בשורה. גערעדט האבען מיר פון אונזער ליעבע און פון געהאלט, אמאל פון דער ליעבע, אמאל פון געהאלט, טהייל-מאל—פוןביידע צוזאמען. און אין מיטען, גאט דו מיינער, ווי אינטערעסאנט עס איז געוועזן! וואס פאר א מיני שפיצליך דאס ווייב און די טאכטער פונ'ם געזאנדטען האבען אויסגעקלערט, אז מען זאל אונז אונזער ליעבע נישט שטערען און אז קיינער, דער געזאנדטער אפילו, זאל דערפון נישט געוואהר ווערען. אח, פון זייער ווייט איז עס אין דער אמת'ן געוועזן ועהר פיין און איידעל!

אז דער חודש האט זיך געענדיגט, האב איך פערמאגט א גאנצען מיליאן דאלאר פון דעם נייעם געשעפט, און מיין פריינד, האסטינגס, אויך אזוי פיעל. זעהר שען אנגעטהון און גרויסארטיג אויסגעפוצט פאהר איך מיר איבער'ן פארטלאנד־פלאץ פערביי, און אין די פענסטער פון דער וואהנונג האב איך אנגעזעהן, אז מיינע לייט זענען שוין צוריק געקומען. דאן בין איך געפאהרען צום געזאנדטען, גענומען מיין געליעבטע און מיט איהר צוזאמען פערפאהרען פאר'ן הויז. אויפ'ן גאנצען וועג האבען מיר נור גערעדט וועגען מיין געהאלט. זי האט זעהר ערנסט גערעדט וועגען דעם און איז דערביי אזוי שען געוועזן, אז ס'איז קוים געוועזן אויסצוהאלטען.

— מיין נשמה, זאג איך צו איהר, לויט ווי דו זעהסט יעצט אויס, וואלט א'ן עברה געוועזן צו נעמען א גראשען ווייניגער ווי דריי טויזענד פונט א יאהר.

— הענרי, הענרי, זאגט זי, געדענק, ווי דו האלסט, דו קאנסט נאך אלץ קאליע מאכען.

— זיי רוהיג, גיב נור אכטונג, אז דו זאלסט אויסזעהן אט ווי יעצט, און פערלאז דיך אויף מיר. איך וועל שוין מאכען, עס זאל גוט זיין.

א גאנצען וועג האב איך זי נעברויכט איבערצורעדען, זי זאל זיין פעסט ביי זיך, און זי האט אלץ גערעדט דאס איהריגע:

— געדענק, הענרי, אז אויב דו וועסט צו פיעל פערלאנגען, וועסט דו גאר קיין שטעל נישט האבען, און וואס וועט פון אונז ווערען, אז מיר וועלען נישט וויסען פון וואנען מיר וועלען האבען צו לעבען?

דער איינגענער דיענער האט אונז אריינגעלאזט און דא האבען מיר געטראפען די איינענע צוויי בעיאהרטע העררען. עס פערשטעהט זיך, אז זיי זענען ביידע גאר איבערגעראשט געוועזן פון דער שענהייט, וואס איך האב מיטגעבראכט מיט זיך, איך האב זיי דערקלערט:

יודען אין עלזאס. אין שטראסבורג האבען זיי גאר ניט געטארט וואהנען און אומעטום האבען זיי געמוזט צאהלען שווערע אבצאהלונגען און זענען געווען הפקר אין די הענד פון די בעאמטען.

דער ערשטער, וואס האט אנגעהויבען צו ארבייטען פאר טובת הכלל און צו זארגען פאר די רעכטע פון זיינע ברידער, איז געווען ר׳ נפתלי הירץ מעדעלסהיים וואס האט זיך שפעטער גערופען סערף בערר. ער האט געלעבט פון 1730 ביז 1793. ער איז געווען איין רייכער מאן, איין גרויסער למדן און איין בעריהמטער בעל צדקה. חאטש ער איז געוועזען פרום, האט ער פון דעסטוועגען זיך בעגייסטערט פאר די אידעען פון מענדעלסזאהן און האט געוואלט פערבינדען תורה מיט השכלה און דרך ארץ ביי די יודען. ער איז געוועזען איין פאדראטשיק פאר דעם פראנצויזישען חיל און וויל ער האט אין דער צייט פון הונגער געטהון א סך טובות פאר פראנקרייך האט ער דער ערשטער געקראגען פון מיניסטעריום דאס רעכט צו וואהנען אין שטראסבורג. אז ער האט דערנאך געדארפט האבען מעהר יודען פאר זיין געשעפט און א מנין יודען פאר זיינע רעליגיעזע בעדערפענישען, האט מען איהם ערלויבט, זיי אהין צו נעהמען און צו מאכען א קליינע געמיינדע. ער האט אויפגעקויפט הייזער און האט אנגעהויבען מאכען פאבריקען, כדי די יודען צו געוועהנען צו קערפערליכער ארבייט, דערפאר האבען איהם די דייטשען אין שטראסבורג פיינד געהאט און זיי האבען געוואלט ווידער ארויסטרייבען די יודען פון דער שטאדט. דאס האט איהם געבראכט אויף דעם געדאנקען, טאמער וועט עס זיין מעגליך, אז מען זאל קענען קריגען רעכטע פאר די יודען אין גאנץ פראנקרייך.

סערף בערר האט זיך געמאכט א פלאן און האט אנגעהויבען פאמעליך און מיט שכל צו ארבייטען פאר זיין ציעל. אין דייטשלאנד איז דענסטמאל ארויסגעגאנגען א בוך פון מענדעלסזאהנס פריינד דעם אוהב־ישראל דאהם, וואס איז באלד געווארען זעהר בעריהמט. בערר האט געלאזען דאס בוך איבערזעטצען אויף פראנצויזיש און האט עס פערברייטעט אין פראנקרייך, אום צו דערוועקען ביי דער רעגירונג און ביי די געבילדעטע קלאסען ליעבע און רחמנות צו די אונטערדריקטע יודען. ער האט אנגעהויבען בעטען די רעגירונג, מען זאל חאטש לאזען די יודען אומעטום וואהנען, און אין דעם קעניגליכען הויף האט מען זיין בקשה פריינדליך אויפגענומען. אויך פון אנדערע זייטען זענען געקומען בקשות אז מען זאל פערגרינגערען דאס לעבען פון די יודען אין עלזאס און לאטהרינגען; קעניג לודוויג דער זעכצעהנטער איז געוועזען גוטהארציג און האט אין יאהר 1783 צוזאמענגערופען א יודישע קאמיסיאן, כדי זיך מיעץ צו זיין ווי מען זאל פערבעסערן זייערע לאגע. אין דער קאמיסיאן איז געוועזען סערף בערר דער הויפטפיהרער, חוץ איהם זענען געוועזען פיעל אנגעזעהנע יודען פון אלע טהיילען פון פראנקרייך, בערר איזאק בערר אויס נאנסי אין לאטהרינגען, פורטאדא און גראדיס פון בארדא, איזאאק ראדריג, לאפ־דידעק און נאך פיעלע אנדערע. די ערשטע פרוכט פון דער קאמיסיאנס ארבייט איז געוועזען, אז דער קעניג האט אין חדש יאנואר 1784 אבגעשאפט דעם לייבצאל. ביז דעמאלט האט יעדער יוד ווי יעדע בהמה געמוזט צאהלען ביים אריינפאהרען אין שטאדט לייבצאל. דאס דאזיגע געזעץ, וואס איז געוועזען א גרויסע חרפה און האט דעם יודען דערנידריגט ווי דאס פיה איז געווען בעזונדערס הארט פאר די דייטשע לענדער ווי עלזאס און לאטהריגגען, דאס איז געוועזען דער אנהויב פון דער בעפרייאונג. סערף בערר האט זיך געפרעהט מיט דעם נייען פארשריט און האט וועגען זיין גרויסער שמחה מודיע געוועזען זיינע בערלינער פריינד.

— עס זאל אייך נישט וואונדערען, מיינע העררען, דאס איז מיין געליעבטע, מיין כלה. דא האב איך זי פארגעשטעלט פאר זיי און אנגערופען די נעמען. זיי האבען זיך נאר נישט געוואונדערט פון וואנען איך וויים זייערע נעמען, זיי קלערען, אז איך בין אין „אדרעסע־בוך" געוואהר געווארען. זיי האבען אונז געבעטען זיצען, האבען מיך זעהר פיין צוגענומען, זיך בעמיהט אויך מיט איהר זעהר פריינדליך צו זיין. איך האב געזאגט:

— מיינע העררען, איך בין געקומען, אייך בעריכטן אבצוגעבען.

— דאס איז אונז זעהר אנגענעהם, האט זיך אנגערופען דער ברודער פון מיין זייט, יעצט וועט דער וועט אויסגעשפיעלט זיין, אויב איהר האט פאר מיר געוואונען, קאנט איהר אייך אויסקלויבען די בעסטע שטעל ביי מיר. האט איהר נאך דעם מיליאן־צעטיל?

— דא איז ער. און איך האב דערלאנגט דעם צעטיל.

— געוואונען! זאגט ער, און האט זיין ברודער א קלאפ געגעבען אויפ׳ן רוקען, — נו, וואס זאגסט דו יעצט, מיין ברודער?

— איך זאג, אז ער האט דורכגעלעבט, און איך האב צוואנציג טויזענד פונט אנגעווארען. איך וואלט עס קיינמאל אין מיין לעבען נישט געגלויבט.

— איך האב נאך א סך צו דערצעהלען, זאג איך, גאר א סך. איך בעט, מיר צו געבען א שעה צייט צו דערצעהלען ווי אזוי איך האב אבגעלעבט דעם גאנצען חודש. איהר מעגט אייך פערלאזען אויף מיר, עס לוינט זיך צו הערען. וייט אזוי גוט, בעטראכט נור אט דאס.

איך האב דערלאנגט א׳ן אנווייזונג אויף 200,000 פונט.

— וואס? ! 200,0000 פונט! איז דאס אייערס?

— מיינס. דאס איז דאס פערדיענסט מיינס, וואס איך האב פערדיענט דורך די הלואה, וואס איהר האט מיר מיט אזא פריינדליכקייט געגעבען. געקומען איז עס דערפון, וואס איך האב אין אלע געוועלבען אויף בארג גענומען און געוויזען אייער צעטיל און געבעטען רעשט.

— וואונדערליך, א׳ן אמת׳דיג וואונדער! שווער צו גלויבען!

— עס איז אבער פארט אמת. איך וועל אייך אויסווייזען, איהר ברויכט מיר נישט צו גלויבען אויפ׳ן ווארט.

יעצט האט זיך ערשט מיין געליעבטע אנגעהויבען צו פערוואונדערען, און מיט ברייט געעפענטע אויגען זאגט זי:

— הענרי, דאס געהערט טאקי דיר? האסט דו מיר קיינמאל קיין ליגען נישט געזאגט?

— אייגענטליך, האב איך דיר יא אביסיל ליגען געזאגט. פון דעסטוועגען, וויים איך, אז דו וועסט מיר פערצייהען, מיין לעבען.

— זיי נור נישט אזוי זיכער, אז איך האב דיר שוין מוחל געווען; פון דיין זייט איז עס זעהר נישט ערענטליך מיך אזוי אויסצונארען.

— ע, דו וועסט באלד פערגעסען, טהייער לעבען דו מיינס, איך האב מיר נור א געלעכטער געמאכט, קום, מיר וועלען יעצט געהן.

— אח,ווארט נור, זאגט מיין אלטער הערר, מיר ברויכען נאך צו רעדען וועגען דער שטעל, איך ברויך דאך אייך א שטעל צו געבען.

— איך דאנק אייך זעהר, זאג איך, איך ברויך אבער יעצט קיין שטעל נישט.

— איך וואלט אייך אבער געגעבען די בעסטע שטעל, וואס איז פארהאן ביי מיר.

— איך דאנק אייך נאך אמאל פון טיעפען הארץ, נאר איך ברויך נישט.

— הענרי, איך שעם מיך מיט דיר, זאגט זי, דו דאנקסט דעם העררען נישט א העלפט. וויפיעל דו ביזט שולדיג, ברויך איך דאס פאר דיר צו טהון?

נפתלי הערץ וויזעל, דער העברעאישער דיכטער, האט דעם דאזינען ערשטען שריט פון דער יודישער בעפרייאונג בעזונגען אין א שיר. *)

(פארטזעצונג קומט)

פאביוס שאך.

פאליטישע איבערזיכט.

דער פראיעקט פון די נייע טאריפען אין דייטשלאנד.

אין דער מלחמה פאר האנדעלספרייהייט האט אין דייטשלאנד גובר געווען די לאנדווירטשאפט איבער די פאבריקאציאן. די רעגירונג איז ענטשלאסען ניט קוקענדיג אויף די פראטעסטען פון די ארבייטער צו הויבען די אבצאהלונגען אויף אויסלענדישע געטריידע, פיה און לאנדווירטשאפטליכע פראדוקטען. דעם פראיעקט פון די נייע אבצאהלונגען האט די רעגירונג איצט אבגעדרוקט אין דעם אפיציעלען „רייכסאנצייגער". עס ווערען אויפגעשטעלט צווייערליי טאריפען: איינער דער געוועהנליכער, דער אנדערער, א נידריגער, אונטער וועלכען די אבצאהלונגען טארען ניט געשטעלט ווערען אין די האנדעלסקאנטראקטען. די הויכע אבצאהלונגען, וואס ווערען פארגעשלאגען, וועלען ברייגגען זעהר גרויסע פערענדערונגען אין דעם האנדעל ניט נור אין דייטשלאנד אליין, נאר אויך אין אלע אייראפעאישע מלוכות, דערהויפט בעריהרען די נייע אבצאהלונגען רוסלאנד און עסטרייך, וועלכע ברייגגען אריין אין דייטשלאנד געטריידע, פיה און האלץ. די פערענדערטע דייטשע אבצאהלונגען וועלען אויך ברייגגען צו פערענדערטע אבצאהלונגען אויף דייטשע סחורות אין די אנדערע מלוכות, און אין דער האנדעלסוועלט שטעהען איצט פאר פערענדערונגען, איינע גרעסער פון דער אנדערער.

די וויכטיגע פערענדערונגען אין האנדעל וועלען ניט בלייבען אהן ווירקונג אויך אויף די פאליטיק, דען די פריינדשאפט פון עסטרייך און איטאליען צו דייטשלאנד וועט ניט לאנג זיך קענען האלטען ווען זי וועט תמיד געשטערט ווערען פון דעם שאדען וואס די נייע דייטשע אבצאהלונגען וועלען ברייגנען זייער האנדעל. די פערענדערונג אין דער דייטשער האנדעלספאליטיק וועט געוויס אויך נייטהען די אנדערע מלוכות אבצוהיטען די אינטערעסען פון זייער האנדעל, און דאס קען ברייגגען צו א גאנץ נייער פאליטישער לאגע און צו גאנץ נייע פאליטישע פערבינדונגען. די נייע אבצאהלונגען וועלען אין דייטשלאנד נאך שטארקער פערשארפען דעם נעגענזאץ צווישען די פאבריקאציאן און לאנדווירטשאפט און שטארקען די נרייצטהייט פון די ארבייטער, וועלכע וועלען איצטער פאר ברויט און פלייש מוזען צאהלען פיעל טייערער.

דער פראיעקט פון דעם האנדעלסמיניסטעריום וועט נאך פערהאנדעלט ווערען אין דעם בונדעסראט, וואו עס נעהמען אנטהייל די פערטרעטער פון אלע דייטשע מלוכות, און אין דעם פארלאמענט און עס איז דערום נאך די האפנונג ניט אויסגעשלאסען, דאס די אבצאהלונגען וועלען אין דעם אדער אין יענעם פינקט פערענדערט ווערען. מיר גיבען דערווייל די לעזער די הויפטפונקטען פון דעם פראיעקט:

---

*) אין המאסף פין יאהר 1786

— אוודאי, ברויכסט די, אז דו קאנסט בעסער. איך וואלט אין אמת אריין געוואלט הערען צי דו קאנסט.

זי איז צוגעגאנגען צו דעם אלטען הערר און געזעצט זיך איהם אויף דער שויס, נעמט איהם ארום דעם האלז מיט איהרע הענד און קושט איהם אין מויל אריין. דערביי האבען זיך די צוויי הערען קוים געקאנט איינהאלטען פון געלעכטער, בשעת ווען איך אליין בין צומישט געווען פאר פערוואונדערונג. זי האט זיך אנגערופען:

— פאפא, ער האט געזאגט, אז פון אלע שטעלען, וואס ביי דיר איז פארהאן, וויל ער קיין איינציגע נישט אננעמען, און איך האב פון דעם עצמת־נפש, פונקט ווי —

— וואס רעדסט דו דען? דאס איז דיין פאפא?!

— יא, מיין שטיעף־פאטער, און דערצו דער בעסטער אויף דער גאנצער וועלט. ני, פערשטעהסט דו שוין יעצט, פאר וואס איך האב אזוי געלאכט, אז דו האסט מיר דערצעהלט דיין זארג, וואס דיר האבען אנגעמאכט מיין פאפא און פעטער און דו האסט נישט געוואוסט, אז איך וויים פון דער זאך!

— איך פערשטעה, ענטפער איך, און האב מיך אנגערופען צום אלטען הערר:

— מיין בעסטער, ליעבסטער הערר, איך מוז מיין ווארט צוריקנעמען. איין שטעל וויל איך יא ביי אייך אננעמען, א שטעל פון אן איידעם

— גוט, זאגט ער, נאר איהר זענט דאך נישט געניט אין דער שטעל, וויים איך צי איהר וועט טויגען אויף דער שטעל? איהר געדענקט, וואס ס'איז גערעדט געווארען: „א שטעל, צו וועלכער איהר טויגט"?

— אזוי, וועט איהר אזוי נוט זיין פראביערען. אין ערך דרייסיג־פערציג יאהר וועט איהר מאכען פראבע, און אז איך וועל טויגען, דאן —

— יא, איהר זענט גערעכט. איהר פערלאנגט נישט קיין סך. און אלוא נעמט זי מיט.

צי מיר ביידע זענען גליקליך געוועזן? איז דען מעגליך צו בעשרייבען אונזער גליק? און ערשט ווי בעריהמט מיר זענען געווארען אין גאנץ לאנדאן, ווען מען איז געוואהר געווארען די מעשה פון אנהויב ביזן סוף, ווי אזוי איך בין געקומען צו דעם צעטיל און ווי אזוי איך האב מיט איהם א גאנצען חודש אבגעלעבט און דערצו נאך אזא טייערען שאץ בעקומען — מיין שענסטע, טהייערסטע כלה! ני, עס איז געווען א לעבען און א פרייד!

מיין געליעבטער פאפא האט דעם צעטיל אבגעגעבען דער באנק און גענומען אויסגעצאהלט דאס געלד; די באנק האט דעם צעטיל אבגערופען, עס האט מעהר קיין ווערטה נישט געהאט, און ער האט עס צוריקגענומען פון דער באנק צים אנדענקונג. אויף אונזער חתונה האט ער אונז דעם צעטיל געגעבען דרשה־געשאנק. פון דעמאלס אן הענגט ער ביי אונז אונטער א שויב מיט רעהמען אויף דער וואנד. דען דעם צעטיל האב איך צו פערדאנקען אלץ, וואס איך פערמאג. וואלט איך דעם צעטיל נישט געהאט, וואלט איך נישט געקאנט בלייבען אין לאנדאן, נישט געווען ביים געזאנדטען און וואלט זיך מיט איהר קיינמאל נישט בעגעגענט. דעריבער זאג איך שטענדיג: „אמת, איך האב געהאט א שם פאר א בעזיצער פון א מיליאן פונט; און דאך האב איך אין דער גאנצער צייט, וואס איך האב זי געהאט, נור איין זאך געקויפט, און אויך פאר דער זאך האב איך נישט בעצאהלט א צעהנט־חלק וויפיעל ז'איז ווערטה!"

ענדע.

איבערזעצט דורך N—g.

	די געוועהנליכע אבצאהלונגען.	די קלענסטע אבצאהלונגען דורך קאָנטראַקטען	די איצטיגע אבצאהלונגען
פֿון קאָרן	6 מאַרק.	5 מאַרק,	3½ מאַרק פֿאַר אַ מעטערצענטנער
— ווייץ	— 6½	— 5½	— 3½
— גערסטען	— 4	— 3	—
— האבער	— 6	— 5	— 2,8

דער אבצאהל אויף פֿערפֿאַקטע עפּעל און בארן ווערט געהויבען ביז 6 מאַרק.

פֿון האָפּען ווערט דער אבצאהל פֿערדאָפּעלט, 40 מאַרק פֿאַר דעם דאָפּעלצענטנער.

דער אבצאהל פֿאַר פֿרישע וויינטרויבען וועט זיין 15 מאַרק, בעת ביז איצט איז ער געווען נור פֿון 4 ביז 10 מאַרק. פֿאַר פֿרישע דרום-פֿרוכטען וועט מען דאַרפֿען צאהלען 12 מאַרק אַנשטאַט די איצטיגע 4 מאַרק.

שטאַרק געשטיגען וועלען זיין די אבצאהלונגען אויף האָלץ: פֿון האַרטען רונדהאָלץ 20 פֿעניג פֿון דאָפּעלצענטנער, 1,2 מאַרק פֿון מעטער, פֿון ווייכען רונדהאָלץ 50 פֿעניג פֿון דאָפּעלצענטנער, 3 מאַרק פֿון מעטער; פֿאַר געזעגטעס, ניט געהובעלטעס האָלץ האַרט 1,25 מאַרק פֿון דאָפּעלצענטנער, 10 מאַרק פֿון מעטער, ווייך 1,25 מאַרק פֿון דאָפּעלצענטנער און 7,50 מאַרק פֿון מעטער.

דער אבצאהל אויף פֿערד וועט אבהייגגען פֿון זייער פּרייז ביז 300, 1000, 2500 מאַרק און העכער און וועט בעטרעפֿען 150,75,50 און 3 0 מאַרק פֿון שטיק. ביז איצט האָט מען געצאהלט פֿאַר איטליכעס פֿערד 20 מאַרק און פֿאַר פֿערד ביז צו צוויי יאָהר אלט נור 10 מאַרק. פֿאַר רינדפֿיה און קיה וועט מען דאַרפֿען צאהלען 25 מאַרק פֿון קאָפּ (ביז איצט 9 מאַרק), פֿאַר יונגעס פֿיה צו 15 מאַרק (ביז איצט 5), פֿאַר קעלבער 4 (ביז איצט 3). פֿאַר אקסען וועט מען דאַרפֿען צאהלען פֿון געוויכט: 12 מאַרק פֿון יעדען דאָפּעל-צענטנער (ביז איצט 25½ מאַרק פֿון שטיק). פֿאַר חזירים 10 מאַרק פֿון יעדען דאָפּעל-צענטנער (ביז איצט 5 מאַרק פֿון שטיק). פֿאַר פֿאַרטיגעס פֿלייש וועט מען דאַרפֿען צאהלען 30 מאַרק פֿון דאָפּעל-צענטנער אַנשטאַט די איצטיגע 15 מאַרק.

פֿאַר פּוטער וועט מען דאַרפֿען צאָהלען 30 מאַרק (ביז איצט 16), פֿאַר קעז 30 (ביז איצט 20), פֿאַר אייער — 6 מאַרק (ביז איצט 2).

פֿאַר גענז וועט זיין דער אבצאהל 70 פֿעניג פֿון שטיק, ביז איצט זענען זיי געווען גאַר פֿריי פֿון אבצאהל.

ווייטער איז געהעכערט דער אבצאהל אויף ווייַן אין פֿעסער (פֿאַר פֿלאַשענוויין בלייבט דערזעלבער אבצאהל ווי פֿריהער), אויף ביער, אויף לעדער, אויף גלאָז און אויף וואָל.

העכערענדיג די אבצאהלונגען אויף די לאַנדווירטשאַפֿטליכע פּראָדוקטען, וואָס ווערען געבראַכט פֿון אויסלאַנד, וויל אָבער צוגלייך דייטשלאַנד זיך ניט אבזאגען פֿון די האַנדעלסקאָנטראַקטען מיט אנדערע מלוכות. צו דעם צוועק, ווי מיר האָבען געזאגט, זענען אויך אויפֿגעשטעלט געוואָרען מינימאַל-טאַריפֿען. צו דעמזעלבען צוועק איז אויך אין פּראָיעקט דאָ אַ פּונקט, וועלכער גיט דער רעגירונג דאָס רעכט צו פֿערהעכערען די אבצאהלונג ביז צו דעם ווערט פֿון די סחורות אין פֿאַל פֿון אַ צאָל-קריעג צווישען דייטשלאַנד מיט אנדערע מלוכות. י. ל.

יודישער דַלות אין אָדעס.

(איינדריקע און בעאָבאַכטונגען).

III.

בעלי-מלאכות האָבען מיר פֿערשריבען 1775 (שניידערס 452, שוסטערס 524, נייטערינען 229 און פֿערשידענע האַנד-ווערקער ווי סטאָלערס, בלעכערס, טלעסאַרעס, 570) *) זיי אלע פֿערדינען זעהר שלעכט, אָפֿט זיצען זיי גאָר אָהן אַרבייט און פֿיהרען זעהר אַ געענג-טעס לעבען. אַ טאָג-פֿערדינסט איז ביי זיי לערך 50—60 קאָפּ' און אויף אַזעלכע קליין-געלד דאַרף מען אויסהאַלטען אַ גאַנצע געזינט. פֿאַר די דירה אַליין מוז מען צאָהלען 20—25 קאָפּ' אַ טאָג און דאָס איבריגע בלייבט שוין אויף עסען, בעלייכטונג, בעקליידונג און אַנדערע נייטהיגע הצטרכות. עס מאַכען זיך נאָך דערצו זעהר אָפֿט ביטערע טעג, אַז ס'איז קיין אַרבייט גאָר ניטאָ, אָדער אַז ס'טרעפֿט זיך חלילה אַ אומגליק (אַ קראַנקהייט, למשל), דאַן ווייזט זיך אַרויס דער דלות אין גאַנצען — אָהן הונגער און קעלט קען מען שוין דאַן ניט אויס-קומען. דער פֿערדינסט איז תמיד אַזוי געמיין, אַז מען קען פֿון איהם קיין מאָל נישט אָבשפּאַרען אויף אַ צרה אַ וואָסערע עס איז. און אַז די צרה קומט, איז ניטאָ קיין כח און קיין מיטלען זי אַריבערצוטראָ-גען — „און עס פּלאַצט די לעצטע סטרונע"...

יודישע בעלי-מלאכות אין אָדעס איז פֿאַרהאַן זעהר פֿיעל, גע-ווים מעהר ווי 12—13 טויזענד. פּראָפֿעסאָר סובבאָטין שאַצט אין זיין ווערק: „אין יודישען תחום" די צאָהל פֿון יודישע בעלי מלאכות אין אָדעס אין 1887 יאָהר אויף 4435. ד"ר סאָלאָווייציק שרייבט („Un Prolétariat méconnu"), אַז אין 1897 יאָהר איז אין אָדעס געוועזען שוין 7000 בעלי-מלאכות. און דאָס מיינט מען נור בעלי-מלאכות פֿערשריבענע אין צעך. וויפֿיעל אָבער זענען דאָ ניט פֿערשריבענע? און וויפֿיעל זענען דאָ האַנדווערקער, וואָס האָבען גאָר קיין דיפּלאָמען ניט און קענען זיך גאָר ניט פֿערשרייבען אין צעך? כדי פֿערצייכענט צו ווערען אין צעך, מוז מען יעהרליך צאָהלען דאָרט, און ניט אַלע זענען אים שטאַנד טראָגען אויף זיך אַ איבריגע הוצאה. כמעט די אַלע בעלי-מלאכות, וואָס זיצען אויף דער מאָלדאוואַנקע, זענען נישט פֿערשריבען אין צעך. פֿיעל פֿון זיי זענען געוואָרען בעלי-מלאכות פֿון נויט און קענען גאָר ווייניג די מלאכה.**) זיי זענען לאַ-טעצניקעס, נעהען דאָס רוב טאַנדעט, פֿאַר'ן מאַרק אין פֿערדינען זעהר ווינציג. קיין קונדשאַפֿט האָבען זיי נישט, פֿון פּריוואַט-מענשען און אַרבייטען ספּעציעל פֿאַר די קרעמליך פֿון מאַרק אָדער פֿאַר די הענדלער מיט אַלטע בגדים; זיי לאַטענען און בעסערען אויס די אויפֿגעקויפֿטע שמאַטעס כדי ווידער צו לאָזען זיי אין מסחר. אַ גע-וויסער טהייל פֿון די בעלי-מלאכות (דער הויפּט שניידער און שוסטער) אַרבייטען פֿאַר די גרויסע מאַגאַזינען פֿון פֿאַרטיגע קליידער און שוך-וואַרג. די קאַטעגאָריע אַרבייט-לייט וויסען שוין גוט זייער פֿאַך, אָבער צוליעב דער שרעקליכער קאָנקורענץ, וועלכע עס איז צווישען די בעלי-מלאכות און צוליעב די גרויסע מאַגאַזינען, וועלכע נעהמען אָב אַלע קונדען, מוזען זיי אַרבייטען פֿאַר די מאַגאַזינען, האָטש דאָס געצאָהלט איז זעהר קליין.

---

*) די ציפֿער האָט בעאַרבעט איינער פֿון אונזערע קאָנטראָליאָרען ה' בראָדאָווסקי און האָט זיי פּובליצירט אין „אָדעסקי נאָוואָסטי" פֿון 7 פֿעברואַר 1901.

**) אויף קאַסטעצקע האָב איך פֿערשריעבען אַ אָריכמען שניידער, אַ קראַנקען, וועלכער איז אַ מאָל געווען אַ פֿריקאַשטשיק און האָט געהאַט אַ גוטע שטעלע. ער האָט געענדיגט אין חערסאָן די שטאָדט-שולע.

דאס רוב פון די פערשריבענע בעלי־מלאכות האבען נישט קיין שילדען און וואהנען נישט צום גאס. קיין קונדען האבען זיי נישט און רעכענען גאר נישט זיי צו האבען. זייערע „אבנעהמער", פאר וועלכע זיי ארבייטען געפינען זיי אזוי אויך. — פיעל פון זיי האבען נישט קיין מאשינען און איבריגע ווערקצייג. ביי פיעל שניידער האב איך געזעהן אלטע פערראסטע, צובראכענע נעה־מאשינען, פון אלט־מאדישען סיסטעם, וואס זיי האבען געקויפט פאר 5—10 רובל אויפ'ן מארק. נעהמען א מאשין אויף אויסצוצאהלען איז נישט יעדער אום שטאנד. מען מוז פארט צאהלען 5 רובל א חדש, און וואו נעהמט מען זיי? פון 15—20 רובל א חדש, וואס מען ארבייט אויס מיט בלוט און מיט שווייס איז זעהר שווער ארא בצונעהמען אזא גרויסע סומע.

כמעט אלע ארבייטען אליין, אהן העלפער. די גאנצע ווארשטאט בעשטעהט פון בעל־הבית אליין. — דער ארבייט־טאג איז שרעקליך לאנג. זיי ארבייטען 16—18 שעה אין טאג, פון גאנץ פריה ביז שפעט ביי נאכט, נאר די כחות מיט'ן געזונד אוועקגעבענדיג אויף די פינסטערע פערשאלטענע ארבייט. רוה האבען זיי נור דאן, ווען ס'איז קיין ארבייט נישט דא. אבער רוה אליין אהן ברויט איז נאך ערגער ווי ברויט אהן רוה. און אזוי געהט אוועק זייער גאנצער לעבען, כסדר הארעווענדיג, שטעהענדיג ביי'ן ווארשטאט, אהן שום מנוחה, אהן שום נחת... אויף דער סטעפאוויע האב איך געטראפען א שוסטער וועלכער נעהט פאר א מאגאזין און ארבייט 17 שעה אין מעת־לעת. אין סעזאן־צייט, פאר א יום־טוב, ארבייט ער ביז 20 שעה. אין אזא לאנגען ארבייט־טאג קען ער אויסמאכען $1^1/_2$ פאר באטינקעס און בעקומט דערפאר $1^1/_2$ רובל. געוועהנטליך אבער פערדיענט ער מעהר נישט א רובל א טאג פאר 17 שעה ארבייט... ס'איז שרעקליך געווען א קוק צו טהון אויף דעם שוסטער, אזוי אויסגעמאטערט, אויסגעדארט, טויט־בלאס איז ער געווען. ער וואהנט מיט דער געזינט אין איין קליין־צימער, אין וועלכען ס'איז נאך דאן געלעגען די פרוי זיינע קראנק. דער פענסטער געהט ארויס אין א קארידאר און ביי אזא בעלויכטונג און ביי אזא לעבען ארבייט ער פון 5 אין דער פריה ביז 10 ביי נאכט.

אזעלכע פעלע האט מען הונדערט בעמערקט אויף מאלדאוואנקע. מען ארבייט ביז די לעצטע כחות, ביז דעם לעצטען טראפען בלוט און שווייס — און דאס דער־עסט מען נישט זאט. נאך דעם נייעם דרך — „ביז'ן לעצטען שווייס" — ארבייטען נישט נור יודישע פראלעטאריער אין די ארימע קווארטאלען פון לאנדאן, נאר אויך אין אדעס. פיעל ארבייטען נאך אין פינסטערע פאדוואלען און שטרענגען זעהר אן די אויגען. דערום האט מען טאקע פערשריבען צווישען די בעלי־מלאכות פיעל בלינדע און ליידענדע אויף אויגען־קראנקהייטען.

אויף קאסטעצקע אין א קעלער־שטוב האב איך געטראפען א שניידער א אלטען־מאן פון א יאהר 85, א בלינדליכען, א קרייינקליכען, וועלכער ארבייט נאך מיט'ן נאדעל א גאנצען טאג. „פון 10־יאהר אלט — האט מיר דער אלטער אומעטיג און זיפצענדיג געזאגט — ארבייט איך שניידעריי. דעם גאנצען לעבען אבגעהארעוועט, נאר אין דער יוגענד האב איך בעסערע יאהרען געהאט, איך האב אפילו אויך דאן געלעבט שווער, אין דחקות, אבער געארבייט אין א ליכטיגען צימער ביי א ליכטיגען פענסטער, נישט ווי איצט אין א פינסטער'ן קעלער, אהן שום ליכט"...

די איינציגע נוטע, נחת'דיגע ערינערונג פון א 85־יעהריגען לעבען — איז די עטליכע יאהר ארבייט ביי א ליכטיגען פענסטער! ס'איז לייכט פארצושטעלען זיך, וואס פאר א ביטערעס, חושכ'דיגעס לעבען דאס איז געווען, אז אין זכרון איז געבליבען אויף אייביג דאס ביסיל „ליכט", וואס מען האט א מאל, גאר א מאל געהאט...

בעלי־מלאכות זענען דא זעהר פיעל, ווי ס'איז בעוואוסט, אין אלע יודישע שטעדט, און אומעטום זענען ארבייטער דא מעהר לויט דער ארבייט, וועלכע עס ווערט געפאדערט, אין אדעס אבער איז פאראן יודישע האנדווערקער פיעל מעהר ווי אין אנדערע שטעדט. אדעס, ווי מיר האבען שוין פריהער געשריבען, איז אין די לעצטע יאהרען געווארען א מיטעלפונקט, וואוהין עס קומען פון פערשידענע יודישע שטעדט און שטעדטליך טויזענדער יודישע ארבייט־לייט זוכען פרנסה און גליק. צוליעב דעם גרויסען צוזאמענפאהר פון די בעלי־מלאכות איז בעשאפען געווארען ביי זיי א שרעקליכע קאנקורענץ — א אימה'דיגע מלחמה פאר'ן לעבען, און ס'איז זעלטען צו זעהן א יודישען בעל־מלאכה אפילו אין די רייכע גאסען, וועלכער לעבט גוט, בכבוד. מיר רעדען שוין ניט וועגען די האנדווערקער אויף מאלדאוואנקע אדער פערעסיפ, וועלכע זענען גאר א בעזונדער קאטעגאריע ארבייטער, ווי מיר האבען פריהער געזעהן. אויך די, וואס זיצען אין מיטען שטאדט, פערדינען אין די לעצטע יאהרען זעהר שלעכט און לעבען קארג, בצמצום. זעהר פיעל היזק און א גרויסע קאנקורענץ ליידען זיי פון די גרויסע מאגאזינען, וואס האנדלען מיט פארטיגע קליידער. די מאגאזינען פערקויפען זייערע ארטיקלען זעהר וואלוועל. ארבייטענדיג מיט מאשינען, אין גרויסע פארטיען, צאהלענדיג ביליג פאר נעדונגענע ארבייט, קענען זיי צושטעלען זייערע „פארטיגע" זאכען פיעל ביליגער ווי בעלי־מלאכות. אזן דערמיט נעהמען זיי אב נאר די קונדען ביי די האנדווערקער. צו וואס זאל דער קונד געהן צום שניידער אדער שוסטער, אז דעמזעלבען בגד אדער שטיוועל, נאך שענער און מאדערנער געמאכט, קען ער קויפען גלייך און וועלוועלער אין מאגאזין? אי טרחה ווייניגער, אי א מציאה געהאנדעלט. פיעל פון די בעלי־מלאכות געהען ארבייטען פאר די מאגאזינען, ארבייטען 16—18 שעה אין מעת־לעת (יעדער ארבייט ביי זיך אין דערהיים, און ס'איז קיין השגחה נישט דא פון דעם אינספעקטאר) און קוים קוים פערדינען זיי אויף חיונה. פאר אזעלכע מאגאזינען, וועלכע זענען דא 8—10 אין אדעס, ווי מיר איז בעוואוסט, ארבייטען ביז 4000 בעלי־מלאכות. די מאגאזין־ארבייט איז סארטירט און ספעציאליזירט און מאכט פון די ארבייטער מאשינען, וועלכע ווייסען נור זייער „זאך", זייער טהייל ארבייט און וועלכע פערלירען מיט דער צייט די פעהיגקייט צו זיין זעלבסטשטענדיגע בעלי־מלאכות. פידזשאקען, למשל, ארבייט איינער, הויזען א צווייטער, זשילעטען א דריטער, רעק א פיערטער, פאלטאען א פינפטער און ז. וו. די ארבייט־געצאהלט איז שרעקליך קליין. פאר פארטיגע בגדים, וועלכע מען נעהט אין גרויסע פארטיען, צאהלען די מאגאזינען פאלגענדע פרייזען:

פאר א פידזשאק־גענעה 70 קאפ.

„ „ הויזען־ „ 45 „ (צודאטען דעם שניידערס)

„ „ זשילעט־ „ $22^1/_2$ „

„ „ זומער־פאלטא 90 „

„ „ ווינטער פאלטא אויף וואטע 2 רובל.

פאר בעשטעלטע ארבייט פאר קונדען ביי די מאגאזינען און וואס די מאגאזינען גיבען איבער די שניידער צאהלט מען:

פאר א פידזשאק	3	רובל	*)
" " זשילעט	75	ק. —	
" הויזען	1	רובל	
" א ווינטער־פאלטא	4	"	
" " זומער־פאלטא	2	"	

פון די שרעקליך קליינע פרייזען נעהמען נאך אראב בעוואוסטע „פראצענטען" די פריקאשטשיקעס פון די מאגאזינען, אז נישט גיט מען נישט קיין ארבייט. און אזעלכע אומגליקליכע ארבייטער, מענשען־מאשינען זענען דא אין אדעס עטליכע טויזענד, און ארבייטענדיג טאג און נאכט, מיט גאר די כחות פערדינט מען קוים צו דערהאלטען די נשמה. די מאגאזינען ווערען וואס וויטער רייכער און שטארקער און די בעלי־מלאכות ארימער און שוואכער...

(פארטזעטצונג קומט)

מענדל לעווין.

צווישען אונז גערעדט.

אמעריקאנישע ליידיגגעהער.

עס איז הייס, די היטץ ברענט, 22 גראד היטץ אין שאטען און 30 גראד, וואו די זון בראט. דער שוויים קאפעט ווי פון די דעכער נאך א גרויסען רעגען און מען מוז ארבייטען און ארבייטען, שרייבען און שרייבען, יעדע וואך מוז פינקטליך ארויס א נומער „יוד", די נראדען מעגען זיך אפילו אויפהויבען העכער פון 30.

אלע, וואס דארפען ארבייטען אין אזוינע ברענענדיגע טעג, זע־נען שטארק מקנא די וואס וואהנען אויף די דאטשעס — אין די זומער־וואהנונגען, וואו עס איז דא א סך שאטען, פיעל גרינס און ריינערע לופט, נאר איך בין קיינעם ניט מקנא אויסער די ניו־יורקער יודישע ליטעראטען און הערויסגעבער. אט דאס זענען גליקליכע מענ־שען אויף דער וועלט! אין דער צייט וואס איך און מיינע קאלעגען די מיטארבייטער פון „יוד" ארבייטען, — געהען ארום אין ניו־יורק די רעדאקטארען פון יודישע צייטונגען און פערלעגער פון יודישע ביכער און קנאקען ש'אנישנעק, קאבאקערליך אדער ניסליך און קוקען ווי פייגעליך פליהען.

ליידיג ארומגעהן קענען זיך ניט ערלויבען אפילו אזוינע מיליאָ־נערען ווי רויטשילד, היינט ווי זשע זאל מען זיי ניט מקנא זיין.

אי, ווי אזוי געהען ארוים אין ניו־יורק אזוי פיעל יודישע ציי־טונגען און ביכער? אויף דערויף איז דאך דאס אמעריקא, וואו עס געפינען זיך אזוינע ערפינדער ווי עדיסאן: האט זיך דארט אין די לעצטע יאהרען געפונען א יודישער ערפינדער, וואס האט געפונען א מיטעל ווי הערויסצוגעבען צייטונגען און ביכער און גאר ניט דארפען טהון און קיין געלד זאל אויך ניט קאסטען, און אויף די ערפינדונג האבען זיך באלד געווארפען אלע אנדערע יודישע פערלעגער.

אין וואס בעשטעהט די ערפינדונג? וועגען דעם דערצעהלען אונז עטליכע בריעף, וועלכע מיר האבען בעקומען פון ניו־יורק.

„אונזערע ניו־יורקער צייטונגען ווארטען יעדע וואך, ביז עס קומט אן „דער יוד" און דערנאך דרוקען זיי איהם איבער פון אנהויב ביז'ן סוף — די לייטארטיקלען, ערצעהלונגען, פעליעטאנען א. ד. ג. ניט דערמאנענדיג קיין איינציגס מאל דעם „יוד" און ניט פרעגענדיג ביי די שרייבער, וואס ארבייטען אין „יוד".

ווי ה' מ. זייפערט שרייבט אין „הדור" בעגעהען זיך אזוי מיט פרעמדער ארבייט אלע יודישע צייטונגען אין אמעריקא, אויסער די צוויי צייטונגען: „אווענד בלאט" און „פארווערטס", וועלכע שפארען ניט קיין געלד פאר אריגינעלע ארטיקלען. נאר די איבריגע ווילען ניט צאהלען פאר קיין מאמרים, בעגנב'נען זיי דעם „יוד" און אפילו די אלטע יאהרביכער „הויזפריינד", שלום עליכם'ס און פרץ'ס„ „ביבליא־טהעקען". אויסער דעם געפינט זיך א גאנצע באנדע גנבים, וועלכע רופען זיך אן „פערלעגער" ווי מאיר הינסקי, יוסף ליב ווערבלאווסקע, יהודא קאצענעלבויגען און נאך אנדערע, וועלכע האבען אבגעדרוקט אלע ווערק אין זשארגאן פון מענדעלע מוכר ספרים, ווי די „קליאטשע", „פישקע דער קרומער", „דער פריזיוו", „יודעל", דאס „וואונש פינגעריל", „די אלטע מעשה" און „א נאכט אין צרות"; „סטעמפעניו" פון שלום עליכם, „מעשה'לעך" פון פרץ, „דער יודישער מוזשיק" פון ספעקטאר און נאך אנדערע, ניט פרעגענדיג ביי קיין איינציגען וועגען ערלויבניש. אויסער דעם, וואס זיי פערקויפען די ווערק אין אמעריקא, האבען זיי צוויי אגענטען אין רוסלאנד — מרדכי קאצענעלבויגען אין ווילנא און י. לודסקי אין ווארשא, צו וועלכע מען שיקט צו אין טויזענדער עק־זעמפליארען די גנב'ישע סחורות. „די צוויי הויפטאגענטען פון אמע־ריקאנישע ביכער", ווי זיי טיטולירען זיך אין די מודעות, פערקויפען די גנב'ישע ביכער אין דיזעלבע שטעדט, וואו עס וואהנען מענדעלי מוכר ספרים און אנדערע וועלכע מען האט זיי אזוי אונמענשליך בעגנב'ט.

מענדעלי מוכר ספרים האט אוועקגעגעבען זיינע ווערק זיין גאנץ לעבען און דארטען בעגעהט מען זיך מיט פרעמדער ארבייט ווי מיט אייגענם.

דאס עזות פון דער באנדע גנבים איז אזוי געווארען גרויס, אז איינינע פון די פריהער דערמאנטע שרייבער האבען זיך געקלאגט פאר איינעם פון די אמעריקאנישע קאנסולען אין רוסלאנד וועלכער האט זיי איין עצה געגעבען ווי צו בעווארענען די פערפאסער פון אזוינע פערברעכער אויף ווייטער און ווי צו בעשטראפען דערפאר, וואס זיי האבען שוין אבגעטהון, און איצט איז צו האפען אז די אמעריקאני־שע „פערלעגער" ווילען שוין ניט וואגען מיט אזא עזות זיך צו בע־געהן מיט פרעמדער ארבייט.

הילף.

איך וואש זיך אב די הענד און געה איבער פון די אמעריקא־נישע יודישע פערלעגער צו די מאסקווער קריסטליכע פערלעגער פון דעם זאמעלבוך „הילף פאר די הונגעריגע יודען". איך האב נור וואס בעקומען דאס זעלטענע בוך. די קריטיק און די אבשאצונג פון דעם גרויסען ווערט פון דעם בוך, לאז איך איבער פאר דעם קריטיקער פון „יוד". איך וויל נור, צווישען אונז גערעדט, זאגען אז דאס בוך איז אזוי שען און דער אינהאלט איז אזוי רייך, אז די 3 רובל 50 קאפ. איז זעהר ביליג פאר אזא ווערק, אויסער דעם גוטען צוועק פון דעם געלד, וואס עס געהט פאר אונזערע הונגעריגע, אומגליקליכע ברידער.

דאס זעלטענע בוך האבען גוטהערציגע קריסטען און קריסטליכע בעריהמטע שריפטשטעלער, געלעהרטע און קינסטלער געשענקט פאר די אומגליקליכע יודען, וואס זענען קראנק געווארען פון די דריי הונגעריאהר אין דרום־רוסלאנד, און קוקענדיג אויף דאס בוך און בעקאנענדיג זיך מיט דעם אינהאלט, זעהט מען ווי זיי האבען עס געגעבען מיט דעם גאנצען הארצען.

---

*) דער פרייז פון פריוואטע בעשטעלונגען ביי א שניידער איז 9—10 רובל פאר א קאסטיום. קומט אויס, אז כמעט א העלפט פערדינסט נעהמט אוועק דער מאגאזין...

די צוזאַמענשטעלער פֿון דעם זאמעלבוך זאָגען אין זייער הקדמה, אַז זיי וואָלטען זיך געשעצט פֿאַר גליקליך. ווען דער פֿערקויף פֿון דעם זאמעלבוך וועט געלונגען, אום צו קענען פֿערגרינגערען די ביטערע לאַגע פֿון די קראַנקע און הונגעריגע. דאָס, וואָס די אַלע בעריהמטע אייראָפּעאישע שריפֿטשטעלער, געלעהרטע און קינסטלער האָבען זיך אַזוי געטריי אָנגערופֿען מיטצואַרבייטען אין דעם זאמעלבוך, גיט אַ גייסטיגע טרייסט אַלעמען, וואָס פֿערטראַכטען זיך אויף דעם מזל פֿון ישראל. זיי גלויבען אַז די „ה י ל ף“ (דאָס זאמעלבוך), אין וועלכער עס האָבען אַנטהייל גענומען כמעט נור קריסטען, וועט ניט זיין דער לעצטער בעוויז פֿון אונפּאַרטייאישער ליעבע צום פֿערהאַלעוועטען און פֿערזאָרגטען יודען.

צום סוף קענען מיר זיך ניט אָבזאָגען דאָ צו ברייגנען אונזערע עזער דעם בריעף, וואָס אַ בעריהמטער שריפֿטשטעלער און גרויסער מענשענפֿריינד שרייבט צו די הערויסגעבער פֿון דעם זאמעלבוך, וואו עס איז געדרוקט זיין אַרטיקעל וועגען יודען.

„איך האָב מורא, אַז צו שפּעט בין איך מקיים, וואָס איך האָב אייך צוגעזאָגט. איך האָב שוין געשריבען מ׳ין הערויסגעבער, ער זאָל אייך צושיקען מיין זאַמעלבוך, וואו עס געפֿינען זיך עטליכע זייטען, וואָס איך האָב געשריבען וועגען יודען. איך בין גליקליך זיי אָוועקגעבען פֿאַר אייער בוך.

דאָס בוך, וואָס מען גיט הערויס צו העלפֿען די יודען פֿון דרום רוסלאַנד, וועלכע האָבען אַזוי שטאַרק געליטען פֿון הונגער, איז דער שענסטער און ריהרענדער בעוויז פֿון מענשליכער אחדות און פֿון אַ גרויסער גוטער זאַך, און איך בין אייך דאַנקבאַר דערפֿאַר, וואָס איהר האָט מיך אין דעם אַריינגענומען. מען דאַרף אַז פֿון אַלע עקען וועלט זאָל מען אויסשטרעקען ברידערליכע הענד, אויב מיר ווילען פֿערקלענערן די זאָרג פֿון מענשען. נור דאַן וועט קומען שלום אויף דער וועלט“.

די ווערטער שרייבט זאָלאַ.

אין איך ווענד מיך צו אונזערע ברידער, אַז זיי זאָלען די הונגעריגע יודען אין דרום־רוסלאַנד אויך „אויסשטרעקען ברידערליכע הענד“ ווי די צוזאַמענשטעלער זאָגען אין זייער הקדמה, „אום צו פֿערגרינגערן די ביטערע לאַגע פֿון די קראַנקע און הונגעריגע“. זאָלען אונזערע קריסטליכע פֿריינד זעהן, אַז ביי אונז איז אויך דאָ אחדות, אַז מיר יודען קענען מיטפֿיהלען יענעמ׳ס זאָרג, אַז מיר קענען ווייזען ליעבע צו אונזער געפֿאַלענעם ברודער.

מ. ח י ו ת.

מען שרייבט אונז.

ו ו אַ ר ש אַ. דיענסטאַג דעם 10־טען יולי האָט מען אויף די וואַרשאַווער הויפּטגאַסען געזעהן גיט קיין געוועהנליכע יודישע לויה מיט גרויס כבוד און פּאַראַד; די לויה איז געוועזען פֿון אַ יודישען סאָלדאַט י ש ר א ל ד א ט ש ק א ו ו ס ק י, וואָס האָט געדיענט אלס באָמבאַרדיר אין אַרטילעריע פֿון דער 22־טער באַטעריע. דעם 6־טען יולי אויף אַ סמאָטער אין ר ע מ ב ע ר ט אָ ו ו (נעבען וואַרשא) איז ער מיט נאָך אַ סאָלדאַט ניקאָלאַי רובאַוו אומגערען פֿערוואונדעט געוואָרען פֿון אַ באָמבע. באַלד זענען זיי אין חלשות געבליבען, רובאַווען האָט עס געטראָפֿען אין באַק און דאַטשקאַווסקען אין פֿיעל ערטער אין בויך. ווי מען האָט זיי דערמינטערט, האָט מען זיי אַרומגעוואַשען די וואונדען און פֿערבונדען און דערנאָך האָט מען זיי צוזאַמען מיט אַ דאָקטאָר און פֿעלדשערס אַוועקגעפֿיהרט קיין וואַרשא אין אויעזדאָווסקע מיליטער־האָספּיטאַל. אויף דעם צווייטען טאָג איז ישראל דאַטשקאַווסקי געשטאָרבען.

10 אַ זייגער פֿריה, האָבען די אָפֿיצירען און די אונטער־אָפֿיצירען פֿון דער 22־טער באַטעריע אויף די הענד אַרויסגעטראָגען דעם אָרון מיט דעם מת און איהם אַנידערגעשטעלט אויף אַ וואָגען פֿון האַרמאַט, געשפּאַנט מיט זעקס פֿערד. דאָס איז דער גרעסטער כבוד, וואָס ווערט נור אָבגעגעבען אָפֿיצירען פֿון דער אַרטילעריע. די לויה האָט אָנגעהויבען צו געהן אין דיזע אָרדענונג: נאָך דעם לאַפֿעט — דער וואָגען פֿון יודישען בית־עלמין, פֿון ביידע זייטען לאַפֿעט — צוויי אָפֿיצירען, נאָך דעם וואָגען אַלע אָפֿיצירען מיט זייער קאָמאַנדיר, די מיליטער מוזיק און פֿיעל סאָלדאַטען פֿון דער באַטאַריע. אַזוי איז די לויה געגאַנגען פֿון די אויאַזדאָווסקי אַליעעס איבער די גאַסען נאָוואַ־סוועט, קראַקאָווסקי פּרעדמעסטיע, טעאַטראַלנע פּלאַץ, בעליאַנסקע, נאַליעווקיס און גענשיא ביז צום בית־עלמין; אויף די נאַליעווקיס האָט די לויה זיך פֿערגרעסערט פֿון אַ גרויסען עולם יודען.

ביי דעם בית־עלמין האָט זיך דאָס מיליטער אויסגעשטעלט אין שורות ווייז, די מוזיק האָט געשפּילט אַ טרויערמאַרש און דעם מת האָט מען אַריינגעטראָגען אין טהרה־שטוב.

אין דער צייט, ווען מען האָט דעם מת מטהר געוועזען, איז דער קאָמאַנדיר מיט די אָפֿיצירען אַריינגעגאַנגען אין דער דאָרטיגער שול, וועלכע איז געוועזען בעדעקט מיט שוואַרצען טוך און וואו עס זענען געווען אָנגעצונדען פֿיעל ליכט. דער חזן מיט די משוררים האָבען געזונגען דאָס קאַפּיטעל „מכתם לדוד“ און נאָך איינינע קאַפּיטליך תהלים. ווען מען האָט דעם מת אַרויסגעטראָגען פֿון טהרה־שטוב, איז שוין אַ טהייל סאָלדאַטען מיט אַלע אָפֿיצירען דאָרט געשטאַנען, דער חזן מיט די משוררים האָבען געמאַכט „אל מלא רחמים“ און מען האָט דעם מת אוועקגעטראָגען צום קבר בעגלייט פֿון דעם קאָמאַנדיר מיט אַלע אָפֿיצירען. דאָרט האָט דער חזן ווידער געזונגען „אל מלא רחמים“ און מען האָט קדיש געזאָגט.

אויף דעם פֿערשאָטענעם קבר האָט מען אַנידערגעלעגט צוויי גרויסע בלומענקרענץ.

דער ערשטער קראַנץ מיט שוואַרצע זיידענע לענטעס האָט געהאַט די אויפֿשריפֿט מיט גילדענע אותיות: „אונזער טייערען חבר, וואָס איז פֿערלאָרען געגאַנגען אין דיענסט ביים ערפֿילען פֿון זיין פֿליכט. פֿון קאָמאַנדיר, אָפֿיצירען און אונטער־אָפֿיצירען פֿון 22־טער אַרטילערסקער־באַטאַריע.“

דער צווייטער קראַנץ מיט ווייסע זיידענע לענטעס און שוואַרצע אותיות איז געווען: „פֿון די סאָלדאַטען פֿון דער 22־טער אַרטילעריעקער־באַטאַריע — דעם טייערען חבר“.

ווען דער קאָמאַנדיר מיט די אָפֿיצירען זענען אַרויסגעגאַנגען פֿון בית־עלמין, האָט ער זיך געווענדעט צום מיליטער מיט אַ פּאַר וואַרימע ווערטער לכבוד דעם מת, וואָס האָט אָרענטליך געדיענט און זיין פֿליכט ערפֿילט.

פֿאַר דעם אַוועקגעהן האָט די מוזיק ווידער געשפּיעלט אַ טרויערמאַרש.

זעקס טעג נאָך דער קבורה בין איך געוועזען אויף דעם קבר פֿון דעם יודישען סאָלדאַט, וועלכען זיינע חברים פֿון דיענסט האָבען איהם אַזוי פֿיעל כבוד אָנגעטהון ביי זייער געזעגענען זיך אויף אייביג מיט איהם.

איך האָב געזעהן אַ בערגיל ערד, אויף וועלכען איך האָב געפֿונען פֿיער קרענץ (פֿון וועמען עס זענען נאָך די צוויי קרענץ האָב איך זיך ניט געקענט דערפֿרעגען). אויסער דעם איז דער קבר פֿערשאָטען מיט אַ סך בינטליך לעבעדיגע בלומען, וועלכע הויבען שוין אויך אָן אָבצושטאַרבען...

‚ישראל דאַטשקאַווסקי“ האָב איך עטליכע מאָל אין דעם שטילקייט פֿון בית עלמין דערמאַנט זיין נאָמען, ווער ביזט דו, וואָס דו האָסט מיט דיין ביסיל אָרענטליכע יאָהרען אויף דער וועלט אַזוי פֿיעל כבוד פֿערדיענט. נאָר קיינער האָט מיר קיין ענטפֿער נעגעבען, ווער ער איז און פֿון וואַנען ער איז? שטיל האָט ער געלעבט, שטיל איז איצטער אויף זיין קבר. פֿאַרבייגעהער ווייסען אַפֿילו ניט וועמענס קבר דאָס איז, נאָר בעמערקענדיג די קרענץ און בלומען שטעלט זיך איינער אַמאָל אָב, ער זוכט האַטש זיין נאָמען און געפֿינט ניט, ווייל ביי זיין קבר, צו מיין גרויס פֿערוואונדערונג, איז אַפֿילו קיין שטיקיל ברעטיל מיט זיין נאָמען ניט דאָ. אַ בערגיל ערד און ווייטער גאָר ניט.

א.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. — ווי מען שרייבט דעם „דזשואיש קראָניקל“ האט די וויענער אספה פון די ציוניסטישע אנפיהרער עוסק געווען נור מיט זאכען, וועלכע קעהרען זיך אן דער קאלאניאל באנק. אויף דער אספה זענען געווען אלע באנקדירעקטאָרען און מיטגליעדער פון אויפזיכטסראַטה. די אסיפות האָבען געדויערט איינינע טעג און עס איז בעקלערט געוואָרען, מיט וואס פאר געשעפטען די יודישע באנק זאל זיך פערנעהמען. דער טערמין פון 5-טען קאָנגרעס איז נאָך נישט בעשטימט, נאָר וואהרשיינליך וועט ער געהאלטען ווערען אין לאָנדאָן ענדע אָקטאָבער.

*

רוסלאנד. — האלבפעסער. דער „וואַרש' דניעווניק“ איז מודיע וועגען דעם ענין פון פערוועהרען יודען אריבערצוגעהען די גרעניין מיט האַלבפעסער, אז אויף אנפראגע פון לובלינער גובערנאַטאָר האט דער פאָליציי דעפּארטעמענט איינגעזעהען, אז לויט די געזעצען וועגען די פאספארט מעגען אויסלענדישע יודען אריינפאָהרען קיין רוסלאנד נור מיט פעסער, וועלכע זענען געוויזירט ביי דעם רוסישען קאָנזול, אז אויב מען וועט צולאזען אויסלענדישע יודען קיין רוסלאַנד מיט האַלבפעסער וועלען זיי זעהר לייכט קענען בלייבען א לאנגע צייט אדער גאר שטענדיג אין רוסלאנד און אז דער פונקט, וועלכער ערלויבט אויסלענדער אריינצופאהרען אויף האלבפעסער איז נישט שייך צו יודען, האט ער דערום אָבגעזאגט די ביטע פון עסטרייכישע יודען, אז מען זאל זיי ערלויבען אריינפאהרען קיין רוסלאנד אויף האלבפעסער. די דאזיגע אנווייזונגען פון פאָליציי דעפּאַרטאַמענט, וועלכע זענען נוגע עסטרייכישע און רוסישע יודען, וועלכע וואָהנען נעבען דער עסטרייכישער גרעניץ, זענען איבערגעגעבען געוואָרען דעם ווארשויער גענעראלגובערנאטאָר צו ערפילען.

איצט האט דאס מיניסטעריום פאר אויסלאַנד מודיע געווען דעם מיניסטעריום פון אינערען, אז די עסטרייכישע געזאנדטשאפט האט געמאכט איין שאלה וועגען דעם נייעם איסור.— דאָס פינאנצמיניסטעריום ווידער האט מודיע געווען אז דאס פערוועהרען יודען אריבערצופאָהרען די גרעניין מיט האלבפעסער וועט דריקען דעם רוסישען האנדעל, אז דער איסור איז אויסערדעם אין ווידערשפרוך מיט די בעשליסע פון דעם רוסיש-דייטשען האנדעלסקאָנטראקט פון $^{9}/_{2}$ 1897 און קען ברייגען דערצו, אז די דייטשע רעגיערונג זאל אויך פערנעהמען מאסרעגעלען צו שטערען דעם רוסישען האַנדעל.

צוליעב די דאזיגע בעמערקונגען פון דעם פינאַנץ מיניסטעריום און מיניסטעריום פאר אויסלאנד האט דאס מיניסטעריום פון אינערן אויפמערקזאם געמאכט, אז איינמאל איז דער איסור נישט קיין נייער נאר א בעשטעטיגונג פון איין אלטען געזעץ, אז דער איסור איז גאר נישט נוגע צו דעם רוסיש-דייטשען האנדעלס-קאנטראקט פון 1897 יאהר, ווייל עס איז אין איהם ניט̈ט בעזונדער אויסגערעדט, אז יודען האָבען אויך דאס רעכט אריבערצופאהרען די גרעניץ אויף האלבפעסער,— און אזא זאך האט געדארפט ווערען בפירוש אויסגערעדט, ווייל עס איז ידוע, אז אומעטום אין אלע לענדער, וואו עס וואהנען יודען, האט מען געגען זיי פארגענומען בעזונדערע געזעצען, אז דאס פערוועהרען יודען אריבערצוגעהען די גרעניץ אויף האלבפעסער קאָן נישט דריקען דעם האנדעל, ווייל דער האַנדעל איז נישט דוקא אין די 12 וויארסט נעבען דער גרעניץ און נור אין יודישע הענד; צוליעב דעם אלעם האָט זיך דאס מיניסטעריום פון אינערען געווענדט מיט א ביטע צום ווארשויער גענעראלגובערנאַטאר, אז ער זאל געבען די פאָלגענדע ידיעות: אויב עס האט אמאל עקזעסטירט איין איסור, אז יודען זאלען דורכגעהען די גרעניץ אויף האלפעסער און אויב עס איז ניצליך צו שטיצען דעם האַנדעל פון יודען נעבען דער גרעניץ דורך דער ערלויבניש אריבערציגעהען די גרעניץ אויף האלבפעסער. דער גענעראלגובערנאטאר האט פון זיין זייט זיך געווענדט מיט אנפראגען צו די גובערנאטאָרען.

— **די ווילנער האנדעלסשולע.** דער ווילנער קאָרעספאנדעט פון „וואסחאד“ בעשרייבט די אספה פון $^{5}/_{7}$ פון דער קאמיסיאָן, וועלכע איז געזעצט געוואָרען אין ווילנא צו סטארען זיך וועגען עפנונג פון א האנדעלסשולע. נאָך פאר 2 יאהרען האבען די ווילנער סוחרים בעשלאָסען צו גרינדען איין האנדעלסשולע אין ווילנא און גענומען אויף זיך צו צאהלען אויף אויסהאלטונג פון דער שולע. עס זענען דאן אויסגעארבעט געוואָרען די תקנות, לויט וועלכע די העלפט וואקאנסען (פלעצער) זאלען פערנעהמען יודען, און א בזונדערע קאמיסיאן האט זיך געדארפט פערנעהמען מיט דער דורכפיהרונג פון די תקנות. עס זענען אוועק 2 יאהר און די זאך האט זיך נישט געריהרט פון ארט. די תקנות האבען נישט געקאנט ווערען אנגענומען אין דער פארם ווי זיי זענען געוועזן. דאן האבען איינינע מיטגליעדער פון דער קאמיסיאן אהן דער הסכמה פון זייער חברה איבערגעבען איינעם ה' **מירקאוויץ** אויסצואַרבייטען נייע תקנות. די נייע תקנות האבען שוין געהאט גאר איין אנדער פנים און דער § וועגען יודען איז געוואָרען אזוי געענדערט: אז פראוואסלאַוונע האבען א דין קדימה צו פערנעהמען די העלפט וואקאנסען; וועגען די זכיות פון יודען אבער איז נישט געוואָרען דערמאהנט קיין וואָרט. דער נייער פראיעקט פון די תקנות איז געוואָרען אינטערשריבען און שתדלנים זענען אוועקגעפאָהרען קיין פעטערבורג צו סטארען זיך וועגען דער בעשטעטיגונג. דארט איז דער נייער פראיעקט ווידער נישט געוואָרען אנגענומען און די שתדלנים האבען געמוזט איבער'ן טאָג צוזאמענשטעלען די תקנות צום דריטען מאָל און פארלעגען איהם צום בעשטעטיגען, און דאן ערשט זענען די תקנות ענדליך אָנגענומען געוואָרען.

לויט ווי עס איז אָבגערעדט געוואָרען האט די קאמיסיאָן, אין פאל אויב עס ווערט געמאכט א גרינדליכע ענדערונג אין די תקנות, געדארפט צוזאמענרופען די ווילנער סוחרים אויף איין נייער אספה און זיי פרעגען, אויב זיי זענען מסכים צו גרינדען די שולע לויט דעם געענדערטען פונקט פון די תקנות. די אספה איז טאקע צוזאַמענגערופען געוואָרען, נאָר דער פרעזעס **גענעראל שארסקי** האט געהאלטען פאר איבריג פארצולעגען אזא שאלה. ער האט נור פארגעלייענט די תקנות און פערלאנגט, אז מען זאל אויסקלויבען משגיחים. דאָ האבען זיך אריינגעמישט איינינע סוחרים און געזאגט, אז זיי ווילען נישט גרינדען אזא שולע, פון וועלכער די שטאדט זאל קיין נוצען נישט האבען. ה' ג. האט געזאגט אז דער § 11 פון די תקנות, לויט וועלכען שילער יודען טארען נישט זיין מעהר ווי קריסטען קאָן נישט ווערען אנגענומען. יודען סוחרים אין ווילנא זענען 89% פון דער גענצער צאהל אדער אויף 100 סוחרים קומען אויס 89 יודען און 11 קריסטען, דערצו האבען קריסטען גענוג שולען, וואוהין אוועקצוגעבען זייערע קינדער אויסער דער האנדעלשולע. אויף דעם אופן וועט אויסקומען, אז אויב עס וועלען זיין ווענינ קריסטליכע שילער, וועט מען נישט קענען אריינעהמען אין האנדעלסשולע מעהרער יודען, חאטש עס וועלען זיין פרייע פלעצער. ער לעגט דערום פאר, אז מען זאל אננעהמען די תקנות מיט דעם בעדינג, אז די קאמיסיאן זאל זיך גלייכצייטיג סטארען וועגען ענדערונג פון § 11 אויף דעם אופן: אז יודישע שילער זאלען ווערען צוגענומען 50% פון דער אלגעמיינער צאהל פלעצער“, ה' ראם האט געזאגט זיין מיינונג, אז אננעהמען די תקנות און גלייכצייטיג סטארען זיך וועגען ענדערונג האט נישט קיין זין, ווייל תקנות זענען איין ארט געזעץ, וועלכעס בלייבט אויף שטענדיג. דאס אננעהמען ווידער פון די תקנות אהן א שום בעדינג וועט ברענגען דערצו, אז יעדער יוד, וועלכער וועט וועלען אריינגעבען זיין קינד אין שולע, וועט איהם מוזען שאפען איין חבר א קריסט, ווייל אָהן איהם וועט ער נישט קענען ווערען אריינגענומען. ער לעגט דערום פאר, אז מען זאל נישט אננעהמען די תקנות און נור סטארען זיך וועגען ענדערונג פון § 11. איינינע מיטגליעדער דאגעגען האבען געזאגט, אז מען זאל יא אננעהמען די תקנות, ווייל עס וועלען נישט פעהלען אין ווילנא קיין קריסטליכע שילער און ווידער איז אלעס איינס, אויב עס שטעהט, אז יודען נעהמט מען אריין 50% פון אלע שילער אדער 50% פון אלע וואקאנסען“. די פערזאמלונג האט לסוף פערלאנגט, אז מען זאָל אבשטימען די שאלה, אויב מען זאל אָננעהמען די תקנות צי ניין.

דער פרעזעס ה' **שארסקי** האט געזאגט, אז די אספה איז געוואָרען צוזאמענגערופען, כדי אויסצוהערען דעם דין וחשבון פון דער קאמיסיאן, אבער נישט צו מאכען בעשליסע, אז אלע דארפען דאנקבאר זיין די שתדלנים, אונטער וועלכע ער אליין איז געוועזן, פאר זייער מיה אויסצופיהרען די זאך א. ז. וו. נאָך דער רעדע איז געוואָרען א לארם און א גערידער, די זיצונג איז געוואָרען געשלאָסען און נאכהער ווידער געעפענט. לסוף האבען איינינע גענומען שרייבען א צעטעל פון די קאנדידאטען אויף משגיחים, נאָר דער רוב האט נישט גענומען קיין אנטהייל אין דער ארבייט, און דערמיט האט זיך די זיצונג געענדיגט.

— דער „פרידניעפ' קראַי“ איז מודיע אַז דעם 3-טען יולי אויף דער עפענונג פון די פעדאגאגישע קורסען פאר יודישע לעהרער אין יעקאטערינאסלאוו זענען געווען דער גובערנאטאר **קעלער**, דער פיהרער פון די קורסען דירעקטאָר פון די פאלקסשולען סאלאוויאוו און פיעל אנדערע אנגעזעהענע פערזאנען, נאָך א קורצער תפלה האט דער ראבינער דר. **לעווין** געהאלטען אַ רעדע, אין וועלכער ער האט אנגעוויזען אויף די ראלע, וואס דער יודישער לעהרער האט געשפיעלט אמאל און וועט שפיעלען אויך היינט אין דער ערציעהונג פון קינדער. דער גובערנאַטאר פ. קעלער האט צוגעוואונשען די לעהרער אַז עס זאָל זיי געראטהען צו פערברייטען די בילדונג צווישען זייערע ברידער און צו האָבען דעם מצב פון דער יודישער שולע, זי זאָל גלייכשטעהען מיט דער אלגעמיינער רוסישער פאָלקסשולע. ער האט אויך אנגעוויזען די לעהרער אויף די נייטהיגקייט צו זארגען גלייך פאר די קערפערליכע און גייסטיגע ערציהונג פון זייערע שילער.

עס האָבען זיך פערשריבען דערווייל 41 פערזאָן — 7 לעהרערינס און 34 לעהרערס. די חברה צו פערברייטען בילדונג צווישען יודען אין פעטערסבורג האָט געגעבען אויף אויסהאלטונג פון די קורסען 1500 ר' און געשיקט איהרען א דעלעגאט אויף די עפענונג.

*

דייטשלאַנד. — דער קאָניצער משפט נעהמט קיין ענדע נישט. פון דעם גרויסען משפט קומען אלע מאָל ארויס קליינע משפטים'ליך. דעם $^{12}/_{7}$ איז אָבגעמשפט געוואָרען איינער **שיללער** אויף $^{1}/_{2}$ יאָהר געפענגניש דערפאר, ווייל ער האט פאלש עדות געזאגט לטובה פון **מאָריץ לעווי**, וועלכער איז איינער פון די בעשולדיגטע אין מאָרד און זיצט אויך אין תפיסה. פיעל צייטונגען זאָגען זייער מיינונג, אַז דער פסק איז נישט א ריכטיגער און שיללער איז גלייך אונשולדיג ווי מאָריץ לעווי. דערווייל ציהט זיך דער משפט אהן א סוף און די אנטיסעמיטען ציהען דערפון נוצען פאר זייערע צוועקען.

די ערוואכונג.

פון

דוד פינסקי.

(ענדע).

ערשט שפעטער, ווען זי איז אויפגעשטאנען דערלאנגען דאס עסען, האט ער אויפגעהויבען זיינע אויגען. אויף איהר ליידיגען שטוהל און געהאלטען זיי דארטען, ביז זי איז אריינגעקומען.

ער איז געזעסען די גאנצע צייט פון עסען ווי א פערהלום'טער. דער ויין פון די כוסות האט איהם נישט אויפגעמונטערט, דאס עסען האט איהם נישט דערוואָרעמט. און עס האט איהם גערייצט, וואס די אנדערע קוקען אויף איהם מיט זייערע פרעגעדיגע אונרוהיגע בליקען און ער פלעגט ווערען בייז און איז נישט ארויס פון דער פערלעגענהייט. די עלטערן און דער אלטער הירשע האבען גערעדט, אונטערהאלטען זיך, אבער ער האט געשוויגען און נישט צוגעהערט זיך. און אונרוהיגער זענען געווארען דער מאמעס בליקען.

„וואס איז עס געווארען מיט דיר מיט אמאל?" האט די גוטע געפרעגט. „דו ביזט דאך געוועזען גאר עפיס אזוי... און איצט ביזט דו עפיס אזוי..."

אבער לייבקע האט אנגערוקט די שטערן און בייז געענטפערט:

„וואס נעפינסט דו וואס אזוי?"

און הינדע, אוועקטראגענדיג די טעלער אין קיך, האט דארטען אויפגעהויבען די הענד אין דער הויך און נאכדעם מיט פייער צוזאמענגעקרויצט זיי אויף דער ברוסט און געדריקט זיך שטארק דאס קלאפענדיגע הארץ און מיט נעוואלט איינגעהאלטען א פריידענס־אויסגעשריי. עס האט זיך איהר געוואלט אויסשרייען: „דו ליעבער, ליעבער, ליעבער, ליעבער! אבער זי האט אריינגעלעגט דעם צימעס אין די טעלער און שטיל געשעפציעט, פול ענטציקען: „דו ליעבינקער, לייבקעלע, לייבעטשקע, לייבינקע!"—

מען האט אבגעגעסען און אבגעבענשט און ווידער גענומען זיך צו דער הגדה. מען האט אנגעגאסען די פיערטע כוסות און אליהו הנביא'ס כוס, און הינדע איז ארויס אויפצועפענען די טיהר פאר אליהו הנביא'ן, וועלכער געהט יעצט איבער די יודישע הייזער, אום אנצונעהמען דעם יודישען פראטעסט געגען די פעלקער, וועלכע ווייסען נישט פון זייער גאט. און דאן איז זי געקומען צוריק און געבליעבען שטעהן אין טיהר צווישען זאל און עס־צימער, אבצוווארטען ביז מען וועט אבזאגען „שפוך חמתך". זי איז געשטאנען מיט איין האנד אויף דער טיהר און דער אנדער האנד אין קעשענע פון ווייסען פארטוך. דאס מויל פונאנדערגעעפענט אונטער א גליקזעליגען שמייכעל, הינטער וועלכען עס האבען ארויסגעלאכט איהרע ווייסע צייהנדליך, און די אויגען האבען געקוקט פאר זיך טיעפער, ערנסטער, צניעות'דיגער, ווייל אליהו הנביא איז יעצט אין שטוב און ער זעהט איהר גרויס גליק.

לייבקע האט אויפגעהויבען אויף איהר זיין בליק. ער האט געוואלט זעהן, וואס איז זי שטעהן געבליעבען. און זיי האבען זיך אנגעטראפען מיט זייערע בליקען. א הייליגער ציטער האט זיך צוגאסען איבער לייבקע'ס קערפער. ער האט געהאט דאס געפיהל, ווי הינטער איהר אין דער האלב־דונקעלהייט פון דעם עס־צימער, וואס איז געוועזען בעלויכטען פון א שטעהענדיגער לאמפ, איז אליהו הנביא געשטאנען, בעדעקט זי מיט זיין שאטען, ארויסגעקוקט פון איהרע אויגען. און אז זי איז אריינגעקומען שפעטער, צומאכענדיג צוריק די גאסען־טיהר, איז אליהו הנביא נאך אלץ געוועזען מיט איהר און ארויסגעלויכטען פון איהרע טיעפע אויגען. אין דעם מאמענט האט ער דערפיהלט, אז ער וועט איהר מעהר קיינמאל נישט זאגען קיין גראב ווארט. און עס איז איהם געווארען דערפון אזוי ווייך און אזוי ווארים ביים הארצען. און ער האט זיך פלוצלינג ווידער דערפיהלט אזוי אויפגעלעבט, און עס איז איהם געווארען אזוי ליכטיג, און דער קאפ האט ווידער בעקומען גערדאנקען.

און דאן האט ער געזאגט א דרוש אויף דאס פיערטע קאפיטעל פון הלל, אויף „ד' זכרנו". גאט נעדענקט אונז און בענשט אונז; ער בענשט בית ישראל... ער בענשט די גרויסע און די קליינע. גאט זאל אייך געבען וואס מעהר, אייך און אייערע קינדער. געבענשט זענט איהר ביי גאט, דעם בעשאפער פון הימעל און ערד. דער הימעל איז פאר גאט, די ערד פאר מענשעס־קינדער. נישט די טוידטע לויבען גאט, און נישט די, וואס געהען אראב אין קבר." ער האט גערעדט מיט היטץ, מיט א ליעבענדער ווארימקייט. זיין נשמה איז יעצט געוועזען גוט צו דער גאנצער וועלט, און ער האט געבענשט אלע מענשען. ער, וועלכער האט נאך נישט געלעבט, האט געלערנט ווי צו לעבען. די נאך נישט־געבארענע נשמה האט ענטדעקט סודות פון לעבען. דער הימעל איז פאר גאט, די ערד אבער פאר די מענשענס־קינדער. נישט טוידט דארף מען זיין אויף דער ערד, טוידטע לויבען נישט גאט. נאר לעבען מוז מען, די ערד איז געגעבען געווארען פאר דאס לעבען. און לעבען הייסט ליעבען, ליעבען גאט, ליעבען די מענשען, ליעבען די גאנצע וועלט. און דאן געדיינקט אונז גאט און דאן בענשט ער אונז.

ער האט גערעדט לאנג, ער האט גערעדט ווארים. זיין נשמה איז געוועזען אנגעפילט מיט'ן ליכט פון גן־עדן, ער האט איבערגעלעבט די מתיקות פון דער הייליגער ליעבע. זיין געזיכט האט געשיינט, זיינע אויגען האבען הימליש געלויכטען. זיינע צוהערער האבען געזעהען די שכינה אויף איהם. זיי האבען איהם צום ערשטען מאל פערשטאנען, און גליק און פרייד און הייליגקייט האבען אנגעפילט די שטוב.

אז ער האט געענדיגט, איז די מאמע ארויפגעפאלען איהם אויפ'ן האלז מיט איהרע מוטערליכסטע קושען, און דער טאטע האט מיט ענטציקונג אין די אויגען צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ צום אלטען: וואס זאגט איהר, הייסט עס, אלטינקער, וואס מיין זוהן קאן? און דער אלטער האט געפונען נור איין אויסגעשריי פאר התפעלות:

„א גדול בישראל!"

און הינדע איז אנטלאפען אין קיך און דארטען האט זי געוויינט טרעהרען פון ליעבע, טרעהרען פון טיעפער ביינקענים.

די ווייבער זענען נאך געווען בעשעפטיגט אין קיך מיט'ן אבוואשען, און די מאנסבילן האבען ווייטער געזאגט. אבער דער אלטער הירשע האט שוין געחאפט א דרעמיל, און דער טאטע איז אויך געווען מיד און געהייסען מאכען דאס בעט. נור איין לייבקע איז געוועזען מונטער און אויפגעלעבט. ער האט געזאגט פרעהליך מיט א ווארימען ניגון און גערפיהלט זיך אזוי גליקליך. די ליכט אין די קאנדעליאברעס זענען שוין אויסגעגאנגען, אבער לייבקע האט עס נישט בעמערקט. איהם איז געווען אזוי גוט, אזוי מהיה'דיג. זיין נשמה האט ארומגענומען די גאנצע וועלט, וואו הינדע'ס קיך איז געווען דער מיטעלפונקט. און ער האט געזאגט, אונטערזינגענדיג, ווארימער, פרעהליכער, גליקליכער.

הינדע איז אריינגעקומען אויסבעטען דעם אלטען הירשען אויף צוזאמענגעשטעלטע שטוהלען און לייבקע'ן אויף זיין געוועהנליכען ארט, אויף דער סאפא. די עלטערן זענען שוין געלעגען אין די בעטען · דער

אלטער איז געזעסען אויף דער סאפא, פערוואָרפען דעם קאפ, מיט איין אָפענעם מויל, און געחראָפּעט. און לייבקע און הינדע האבען זיך געפיהלט אליין אין צימער און איבערגעלעבט א ציטערן אין זייער אליינזיין. הינדע האט צוזאמענגעשטעלט די שטוהלען און ניט אויפגעהויבען אויף איהם די אויגען. און ער האט זיך געפיהלט שעמעוודיג און פערלעגען. עס האט איהם געצויגען עפּיס צו זאגען איהר, מאכען מיט איהר א געשפּרעך, און ער האט ניט געוואוסט, וואס צו רעדען. און ער האט זיך געשעמט, מודה צו זיין זיך פאר זיך אליין, אז ער וויל זי זאל צוקעהרען צו איהם איהר געזיכט און אויפעפענען אויף איהם איהרע טיעפע הימעל־אויגען און ער זאל געניסען פון איהר שענקייט.

„הינדע?" האט ער ענדליך געזאגט, פערלעגען און רויט ווערענדיג, און אראבגעלאזען די אויגען.

זי האט א ציטער געטהון און איז באלד אויך רויט געווארען.

„וואס?"

אבער זי האט דעם קאפ ניט אויפגעהויבען און ניט א קוק געטהון אויף איהם. זיין פערלעגענהייט איז גרעסער געווארען.

„איז נאך פאראן הייסע וואסער?"

„ניין, איך האב אין גאנצען אויסגעגאסען אויף די געפעס."

און עס פערדריסט איהר, פאר וואס זי האט אויסגעגאסען דאס גאנצע הייסע וואסער, אבער דעם קאפ האט זי אליין נישט אויפגעהויבען.

„איך וואלט אזוי געטרונקען א גלעזיל טהיי."

„אז איך וואלט געוואוסט!"

זי האט אויפגעהויבען אויף איהם איהרע אויגען מיט דעם ערנסטען אויסדרוק פון שטארקען פערדרוס, און ער האט אווארף געטהון אויף איהר א בליק.

„ווייסט דו וואס?" האט זי געזאגט, „מען קאן נאך דערקאָזען אנשטעלען דעם סאמאוואר."

„ניין, גאר עפּיס."

„דאס וועט נישט קיין סך נעהמען."

אבער ער ענטפערט געריצט, ער וויל אפילו דערפון נישט הערען. און הינדע'ן גיט א שטאך פון דעם טאן. אבער באלד זאגט ער שוין ווייכער, ווי איבערבעטענדיג זי, אז ער וועט ענדיגען אין וועט זיך לייגען שלאפען. און הינדע פיהלט דעם נעביטענעם טאן און עס קיצעלט איהר צום שמייכלען.

זי האט פונאנדערגעוועקט דעם אלטען און אנגעזאגט איהם, אז זי האט איהם שוין „געמאכט די שטוהלען". לייבקע און דער אלטער זענען אראב פון סאפא, און זי האט גענומען מאכען דאס געלעגער פאר לייבקע'ן. זי האט עס היינט געטהון מיט א בעזונדערן חשק, אבער ער האט זיך עפּיס ווי געשעמט.

דער אלטער איז אויף א ווײַלע ארויס. דאס ציטערן אין זיי איז גרעסער געווארען. זי האט ווידער נישט אויפגעהויבען דעם קאפ פון איהר ארבייט, און ער האט אראבגעלאזען דעם קאפ אין די הגדה, און געזאגט ווייטער, און מורא געהאט צו זוכען וואס צו רעדען מיט איהר. און דאך האבען זיי זיך ביידע אזוי גוט געפיהלט, אזוי נאהענט איינס צום אנדערן, אזוי גליקליך. הינדע האט געענדיגט איהר ארבייט, אבער זי האט נישט געאיילט אוועקצוגעהן. זי האט נאך אמאל א ציה געטהון דאס לייליך, נאך אמאל איבערגעלעגט די קישען, און ער האט עס געפיהלט, און ביידען איז געווארען אזוי שווער, אזוי ישווער.

דער אלטער איז אריין, און זיי האבען דערפיהלט א מין בעפרייאונג. הינדע האט געזאגט א גוטע נאכט. און דאן אין טיהר האט זי זיך אומגעקעהרט מיט'ן געזיכט צו לייבקע'ן און נאך אמאל געזאגט: „א גוטע נאכט, לייבקע!" און ער האט שעמעוודיג אויפגעהויבען די אויגען און געזאגט, רויט ווערענדיג: „א גוטע נאכט!" און זי איז אוועק שלאפען אויף איהר קאנאפע אין עס־צימער, מיט פערפלאמטע באקען, איין אראבגעלאזענעם קאפ און א קלאפענדיגען הארץ, פול ליעבע, פול ציעהענים און בענקענים.

אויף לייבקע'ן איז אנגעפאלען א מידינקייט. ער האט מעהר נישט געקאנט זאגען, די ווערטער האבען זיך געמישט פאר זיינע אויגען, און ער האט מעהר נישט געוואוסט, וואס ער זאגט. זיין נשמה האט געלעכצט נאך רוה. ער האט צוגעמאכט די הגדה, אבער ער איז נאך נישט געגאנגען שלאפען. ער האט זיך אנגעשפארט אן ווענטיל פון סאפא. ער האט געוואלט טראכטען, פאנטאזירען. ער האט געוואלט נאכגעהן נאך דער ציעהענים ביי איהם אין הארצען, ערקלערען זיך די ציעהענים. אבער דער קאפ האט נישט געארבייט. ער האט זיך דערמאנט אויף זיין היינטיגען גלענצענדען איינפאל ביים סיום, דערמאנט זיך נאך אויף איין איינפאל אין די לעצטע טעג, דערמאנט זיך אויף זיין פריהערדיגען דרוש, און דאן איז הינדע פאר איהם געשטאנען אין איהר שענקייט און אין איהר ליכטיגקייט.

עס איז איהם געווארען ווי קאלט, און ער האט בעמערקט, אז איהם איז מאדנע טרוקען אין מויל און די ליפען זענען אזוי פערשמאכט. ער איז אויפגעשטאנען נאך א גלאז וואסער. אבער ער האט דערפיהלט, אז ער וועט יעצט דארפען דורכגעהען דאס עס־צימער, און הינדע שלאפט דארטען. און ווען ער פלעגט עס שטענדיג טהון און אפילו נישט א טראכט טהון וועגען דער שלאפענדיגער אויף דער קאנאפע און ניט א קוק טהון אין איהר זייט, האט איהם יעצט אבער דאס הארץ געקלאפט, און ער האט געמוזט מיט זיך אבמאכען, ער זאל ניט א קוק טהון אין איהר זייט.

אבער הינדע איז נאך ניט געשלאפען. די לאמפ אין צימער האט נאך געברענט און אויסלעשען זי האט זי ניט געטארט. אבער ניט אזוי דאס אויסענליכט, ווי די אינווענינסטע גליקזעליגקייט און אויפגערעגטקייט האבען זי נישט געלאזען שלאפען. איהר שען געזיכט איז געלעגען אויף דעם שניי ווייסען קישען, אויף וועלכען איהרע שווארצע האר זענען געווען צוווארפען און אין איהרע אויגען האט א זעלטען שען פייעריל געברילאנטעוועט.

די טיהר האט זיך אויפגעעפענט און לייבקע האט זיך בעוויעזען. זי האט אויסגעשריען פאר שרעק זיך איינוויקלענדיג אין די געדיכטע האר, גאנץ פערשעמט, גאנץ אונגליקליך. און לייבקע'ן איז געוועזען, ווי ער וואלט געזעהן א שענע זעהונג, א וואונדערבארע טרוים־פיגור.

ער האט אויף גיך צוגעמאכט די טיהר און איז צוריק פערשוואונדען צו זיך אין זאל. אבער הינדע איז געשטאנען פאר איהם מיט איהר גאנצער שענקייט. ער האט זי דורכגעלעבט אין אלע זיינע גליעדער, און זיין בלוט האט זיך שטארקער געיאגט. ער האט נישט געטראכט מעהר וועגען טרינקען און מורא געהאט דורכצוגעהן דאס צימער.

„וואס האסט דו געוואלט, לייבקע?" האט זיך געלאזט הערען אין א ווײַלע ארום הינדע'ס אויפגערעגטער, ציטערענדיגער קול.

אבער ער האט נישט געענטפערט. לאנגזאם האט ער זיך אנגעהויבען אויסטהון, לייענענדיג די קורצע קריאת־שמע. ער האט עס גע־

טהון גאַנץ מאשינעל. ער האָט נור געפיהלט, אַז עס איז איהם קאַלט, און די גרעסטע מידיגקייט איז אויף איהם אַנגעפאלען, ווי ער האָט זי נאָך קיינמאַל נישט געשפּירט און האָט זיך שנעל פּערוקט אונטער דער דיקער דעקע. ער האָט נישט געוואוסט און נישט געוואָלט וויסען, וואָס מיט איהם איז. ער האָט נור געזעהן פאַר זיך הינדע'ן, די איינגעטונקטע הינדע אין דעם ים פון איהרע שוואַרצע האַר. ליענענדיג מיט ווייט פונ־אַנדערגעעפענטע אויגען, קוקענדיג פאַר זיך אין דאָס גרויסע צימער אַריין און טרייסלענדיג זיך פאַר אינוועניגסטער קעלט, האָט ער זי גע־זעהן. און ווען ער האָט צוגעמאַכט די אויגען, איז דאָס צימער אַנגע־פילט געוואָרען מיט ליכטיגקייט, און די דאָזיגע ליכטיגקייט האָט אַרויס־געשטראָמט פון הינדע'ן, וועלכע איז געלעגען מיט פונאַנדערגעלאָזענע האַר. ער האָט אויפגעמאַכט די אויגען—די זעהונג איז פערשוואונדען.

ער האָט זיך אַנגעהויבען קעהרען פון איין זייט אויף די אַנדערע. ער האָט אויפגעמאַכט די אויגען און געקוקט אויף דאָס ווענטיל פון דער סאַפאַ. ער האָט געוואָלט אַנהויבען וועגען עפּיס אַנדערס צו טראַכ־טען. ער האָט אַרויסגערופען פאַר זיך דעם איינפאַל ביים סיום, געזוכט צו דערמאַנען זיך שווערע שטעלען אין דער גמרא, וואו מען האָט נאָך געדאַרפט עפּיס ענטדעקען. אָבער עס האָט איהם נאָך אַלץ געוואָרפען.

הינדע האָט געשוועבט איבער איהם, געוועזען אין איהם, פול שענקייט, פול ריינקייט און הייליגקייט.

און ער האָט נישט אויפגעהערט צו קעהרען זיך פון איין זייט אויף די אַנדערע. און אַפּטמאָל האָט ער אַזוי שווער אָבגעקרעכצט, נאַנ'ץ פערוקט און איינגעקאַרציעט אונטער דער שווערע דעקע.

אָבער ענדליך איז ער פערזונקען אין אַ ים פון ליכטיגקייט. די ליכטיגקייט האָט זיך צושפּרייט איבער דאָס גאַנצע הויז און ווייט וויַיט אַריבער דאָס הויז — און זי האָט דאָך אַרויסגעשטראָמט פון הינדע'ן, וועלכע האָט געשיינט ווי די זון. דאַן איז ער איינגעשלאָפען.

אָבער זיין שלאָף איז געוועזען שווער, און דער קומענדיגער טאָג איז געוועזען פאַר איהם נאָך שווערער. און עס האָבען זיך אַנגעהויבען פאַר איהם שווערע טעג און שווערע נעכט—נעכט און טעג פון האַרטען קאַמפף, וועלכער האָט גאַנ'ץ איבערגעאַקערט זיין נשמה...

השלח

מכתב-עתי חדשי למדע, לספרות ולעניני החיים.

המו"ל: חברת „אחיאסף". העורך: אשר גינצברג.

שנה רביעית

יצאה לאור החוברת הששית

וזה תכן עניניה:

א) התלמוד (סקירה כללית, המשך). תלמידי
ב) הטוב והרע (המשך.) הלל צייטלין.
ג) נתן החכם. א. ז. ראבינאוויטש.
ד) מדרך אל דרך (ספור) מ. י. ברדיצבסקי.
ה) מן המיצר (שיר). מ. מ. הורוויץ.
ו) הפלוסופיה הדתית (בקורת, המשך). ד"ר ד. ניימרק.
ז) מן המערב (ו) ד"ר ש ב.
ח) ספרותינו (ג). יוסף קלוזנר.
ט) מכתבים מרוסיא (ד). אבא.
י) השקפה כללית. עברי.
יא) ילקוט קטן (לט). אחד העם.
יב) ענינים שונים (מזמור שיר חנוכת הבית, אהרן קאמינקא. — החסירים וכת פ־אנק. דוד כהנה. — הערה, ישכר סאם).
יג) ידיעות ספרותיות.

מחיר החתימה לשנה: ברוסיה 6 רו"כ, באוסטריה-הונגריה 16 קראנען באשכנז 13 מארק, בשאר ארצות 17 פראנק, בארץ-ישראל 15 פראנק.
לחצי שנה: חצי המחיר הנ"ל.

לחותמים על „השלח", „הדור" ביחד יוזל המחיר בשני רו"כ, וישלמו לשנה 10 רו"כ, לחצי שנה 5 רו"כ, לרבע 2.50 רו"כ.

החוברת הזאת היא האחרונה לכרך ז' ונזכיר בזה את החותמים לחצי שנה, כי בחוברת זו נשלמה חתימתם ועליהם לחדשה, אם יאבו לקבל את „השלח" גם מן 1 יולי והלאה.

כתבת השלח:
Издательство „AXIACAФЪ" Варшава.

יצא לאור ונשלח להחותמים

„הדור" Nr. 30

וזה תכן עניניו:

אנחנו והמסחר. מרדכי בן הלל הכהן.
בארצות המערב. כט. ש. ב'ד.
השקפה על דברי המדינות.
מאורעות ומעשים.
במכתבי העתים. Z.
ספרותנו א. צסקים.
מקצר רוח. (שיר). מנחם מענדיל הורוויץ.
בין קברות אלהים מתים. (קטעים). א. ל. יעקבוביץ.
לילה בשדה. (רשימה). מ. ב. לזבניק.
ספר הקבצנים. מנדלי מוכר ספרים.
לתקנת ספרותנו. (פילטון). בר קצין.

לחותמינו ולס־כנינו הנכבדים!

עם הגליון נומר 26 כלה זמן ההתימה לאלה אשר חתמו על „הדור" לחצי שנה מראשית שנת 1901 או לרבע שנה מראשון לח' אפריל. ומתכבדים אנחנו לבקש למהר לחדש את החתימה למען נוכל להוסיף לשלוח את העלים, עלה אחר עלה, שבוע בשבוע בלי הפסק.

הננו מבקשים את קוראינו לשים לב ל„ספור־המעשה" אשר החלנו להדפיס בגליון 25 בשם

ספר הקבצנים
(נ' כפופה)
מאת
מענדעלי מוכר־ספרים.

עוד דברים רבים טובים מאד כתובים ביד סופרים נודעים לשם וביד סופרים חדשים בעלי כשרון נמצאים תחת ידינו לתת לקוראינו בגליונות „הדור" הבאים. „הדור" הולך ומתפתח, והתקוה הטובה שהקהל־הקורא יכיר פעלנו, היא הנותנת לנו כח ועוז ללכת הלאה בדרך אשר סללנו לנו: „על ידי הטוב — רגש וטעם בשביל הטוב".

לכל החותמים החדשים אשר יתנו את ידם לנו מראשית הרבע הבא נשלח את התחלת הספור

„ספר־הקבצנים"

אם יביעו את הפצם זה, חנם אין כסף.

כן מתכבדים אנחנו להעיר את אזן החותמים על ה„הנחה" לחותמי „הדור" ו„השלח" אשר עושה חברת „אחיאסף" על רבים מספריה.

חותמי „הדור" ו„השלח" החפצים ב„לוח אחיאסף" לש' תרס"ב הנמצא עתה תחת מכבש הדפוס יואילו להוסיף על כסף חתימתם עוד 1 רו"כ ויקבלוהו בעתו חפשי מפארטא.

תנאי החתימה: באוסטריה־אונגריה: לשנה 14 קראַנען לחצי שנה 7 קראַנען, לרבע שנה 3,50 קראַנען. ברוסיה: לשנה 6 רו"כ, לחצי שנה 3 רו"כ, לרבע שנה 1,50. באשכנז לשנה 12 מאַרק, באנגליה לשנה 12 שילינג. בשאר ארצות לשנה 17 פרנק. בארץ ישראל לשנה 15 פראַנק.

להחותמים על „הדור" ו„השלח" ביחד, יוזל המחיר בשני ר"כ

והיה המחיר: לשנה 10 ר', לחצי שנה 5 לרבע שנה 2,50.

Издательство „AXIACAФЪ", Варшава.

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer Krakau.

בריעפקאסטען דער אדמיניסטראציאן.

ה' דוד בעלאו — סק. — יעליסאוועט: מיר האבען אייך "פעררעכענט", און פיר אייער וועלען "זיך סטארען צו פערברייטען דעם יוד" דאנקען מיר אייך זעהר.

נר. 5428 — מיטוי: 1) דער צווייטער באנד ווי איהר זעהט אויס די מודעות, דרוקט זיך יעצט. 2) אויב איהר ווילט די נרבות זאלען פערעפענטליך ווערען אין "יוד" מוזט איהר דאס געלד אן אונז צושיקען; זאנסט קענט איהר שיקען דירעקט אן דער בעטרעפענדע שטאדט —

צו אונזער הערמאנאווקער אבאנענט — קארעספאנדענט — קריטיקער: פיר אייערע עצות אין "עניני-רדקציא" וועט אייך מסתמא דער הערר רעדאקטער זעלבס בעדאנקען, און מיר האבען אייך נור צו בעמערקען א ווען איהר וואלט זיך נאר מטריח געוועז א קליינינקייט: צו פועל'ן ביי די איבריגע עטליכע טויזענט אבאנענטען, וואס אויסער אייך, מכח דעם פרייז וואס איהר שטעלט, 8 ר"כ, וואלט איהר שאן דאן מיט אונז אויך קיין גרוים מיה ניכט געהאט ווענען די גוטע זאכען. וואס איהר רעכענט אויס — און דאס וואס איהר האט צו אונז פראטענזיעס וואס פון 1899 יאהר פעהלען אייך "2 אדער 3 נומערן" איז דאס שאן, ליעבער פריינד, גלאט געטשעפעט זיך.

פערלאג „בילדונג"

גוט ארויס א סעריע פון 24 ביכער: נאטורוויסענשאפטליכע און בעלעטריסטישע.

אבאנאמענטס-פרייז פיר אלע 24 ביכער 4 ר' מיט פארטא

דער פרייז קען איינגעצאהלט ווערען אין 4 ראטעס: ביי'ן אבאָנירען — 1 רובל, ביי'ן פיערטען ביכעל — 1 רובעל, ביי'ן 7-טען ביכעל רוב. ביי'ן צעהנטען ביכעל — דעם לעצטען פיערטען רובעל.

ניט פיר אבאנענטען וועט קאסטען יעדעס איינצענע ביכעל פון 25 ביז 30 קאפ. אהן פארטא.

☛ אגענטען און בוכהענדלער בעקומען ראבאט ☚

עס איז פערטיג פון דרוק און ווערט צושיקט די אבאנענטען:

1) דער זיידע „צייט" אדער די ענטוויקלונג פון דער וועלט, פון דער ערד און פון אלץ וואס עס לעבט אויף דער ערד, נאך רובאקין.

עס דרוקען זיך און וועלען צושיקט ווערען די אבאנענטען, ווי עס וועט נור ארויס פון דרוק:

2) אברהם לינקאלן דער בעפרייער פון די שלקאווען. ביאגראפיע.
3) די פראנצויזען, זייער לעבען, זיטען, מנהגים א. ד. ג. נאך וואדאוואזאווא.
4) פיזישע געאגראפיע, נאך פראפעסאר גייקי.
5) א מעשה אהן איין ע"ה פון שלום-עליכם.
6) פאליטישע עקאנאמיע, נאך באגדאנאוו.
7) יום-כפור, און דראבקין (ערצעהלונגען) פון ד. פינסקי.
8) דייטשען, זייער לעבען, זיטען מנהגים, א. ד. ג. נאך וואדאוואזאווא.
9) א. רייזען ליעדער.

עס פערפערטיגט זיך צום דרוק און וועט ערשיינען ענדע זומער, א ליטעראַרישער פראספעקט „דאס ווארט", וועלכער וועט זיין רייך אין פובליציסטישע, וויסענשאפטליכע, קריטישע און בעלעטריסטישע ארטיקלען. —

צום פראספעקט ווערען נאך אנגענומען אנאנסען.

אנמערקונג. די לעצטע צייט וואקסט אלץ מעהר און מעהר די בעדערפנישען אין פאלקס-ביבליאטהעק, דאס עפענען אבער די זעלבע פאָרדערט געוויסע געניטקייט, וואס ניט יעדער גרינדער בעזיצט עס, — אלזא נעהמט זיך אונטער דער פערלאג „בילדונג", וועלכער שטרעבט צו פערשפרייטען וויסענשאפט צווישען פאלק, אנצווייזען אלערליי מיטלען און עצות, וואס נור אנבעטריעפט צום גרינדען א ביבליאטעק, אויך ארויסצושיקען אלע ביכער, וועלכע עדע פאלקס-ביבליאטעק דארף האבען. אויף אנטווארט — א מארקע.

אדרעס:

Книгоиздательство „Билдунгъ", Бѣлостокъ.
Verlag „BILDUNG" Bialystok.

ספעציעלע פאבריק

פון דימאנטען

צו גלאסשניידען.

צו זעהר מעסיגע פרייזען.

Я. Шефтель,

ВАРШАВА

Налевки 9, кв. 17,

צוקערניע ש. שפינעלגלאז

Nr. 10 ווארשא, נאלעווקי

(פארמאלס איגעלזאהן) וועלכע עקזיסטירט זייט 18 יאהר. פון דער צייט און זייט איך האב זי איבערגענומען אונטער מיינע אויפזיכט האב איך פיעל פערבעסערונגען איינגעארדענט. רייז, כשר, בילינ. בעשטעלונגען ווערען פינקטליך אויסגעפיהרט, היער און אויף דער פראווינץ. פיעלע דאנקען בריעפליך אויך מינדליך.

די צוקערניע בעזיצט 24 צייטונגען צום לעזען.

עס איז מיר נייטהיג איין טיכטיגער צושניידער וועלכער פערשטעהט וואיענע און שטאאטסקע צושניידען און אויך ארבייטען זאל זיך ווענדען אן:

אברהם קאפעלמאן

ווערזבאלאווא.

А. КОПЕЛЬМАНЪ Верпеболово сувал. губ.

כירורגישע הינעקאלאגישע

פריוואט-קליניק

פון

ד"ר רייכשטיין און וואוועלבערג

אין ווארשא, לעשנא 31. די אנשטאלט געפינט זיך אין א גארטען. עס זענען דא שפעציעלע צימער פיר קימפעטארען (אהנע מעלדונג). פרייז פון 2 ביז 5 רו"כ. שטרענג כשר'ע קיך. אמבולאטאריום פון 10 ביז 12 אוהר.

פולווער Aragac (אראגאק).

אוים קאווקאזער געוויקסען, איין מיטעל צו פערטילגען פליגען, מאללען, קאראלוחעס, פליי און אנדערע ווערם.

פערקויף אין אלען אפאטהעק-מאגאזינען. פרייז 60 30 און 15 ק.

ווייל עס גיבט פילע געפעלשטע און נאכגעמאכטע, דאריבער זאל מען מערקען אויף דער עטיקעטע מיט איין בארג פון 2 שפיצען די אויפשריפטען: „די עטיקעטע איז בעשטעטיגט דורך דעם דעפארטאמענט פיר האנדעל און אינדוסטריע"

אויסשליסליכער פערקויף אויף פראווינץ פוילען אין דער אקציען-געזעלשאפט פיר חעמישע און אפאטהעקער אויפארבייטונגען פון

הענריק וועלט, ווארשא, פרזעיאזד 5, אייגענעם הויז. טעלעפאן נו' 1059.

ניי ערעפענטעס

האטעל „РОССІЯ" ווארשא

נאוואליפקי נו' 8

עלעגאנטע צימער פון 60 קאפ. און טייערער. באדעצימער, טעלעפאן, כשר'ה קיכע, קאנדיטעריי.

מיין מאנופאקטור-דעטאיל-געשעפט פון פערשיעדענע מאסקווער א. לאדזער וואלענע און בוימוואלענע ווי אויך וויסוארען האבע פון 8-טען יולי איבערטראגען אויף דער דזיקא שטראסע נו' 9 עקע פאוויא, און עמפפעהלע מיין נע געעהרטע קונדשאפט איין רייכעס לאגער און צו ביליגסטען פרייזען.

האכאכטונגספאל זעליג קרעמער, דזיקא 9 עקע פאוויא

☛ **ВНИМАНІЮ ЮВЕЛИРОВЪ!!!** ☚

Англійскія пружинки для вырѣзки металловъ, напильники и надфайля разныхъ нумеровъ и сортовъ, по самымъ умѣреннымъ цѣнамъ. Высылаю наложеннымъ платежемъ. **Л. Бреславъ, Варшава, Дикая 7** у г. Рапопорта.

ДЕШЕВАЯ ОБСТАНОВКА за 13 РУБЛЕЙ!!!

2 столика угловыхъ для цвѣтовъ	за 3.50
6 обхватовъ металлическихъ	„ 3.—
Вѣшалка для полотенца	„ 1.50
Пара консоликовъ для фигуръ	„ 1.50
Металлическая вѣшалка для одежды	„ 1.20
Этажерка для газетъ (Gazetenhalter)	„ 2.30
	Итого 13 р.

Высылаю налож. плат. задаткомъ 6 руб.

Адресъ: **О. Л. Берковичу, Варшава**

Дикая улица 38.

געזעללשאפט „כרמל“, ווארשא

פערקויף פון נאטירליכען וויין און קאניאק

וועלכע ווערען אויסגעארבעט אין באראן ראטהשילד'ס
וויינקעלערען אין די יודישע קאלאניעס אין ארץ ישראל.

גאָלד-מעדאל פאריז 1900

אבטהיילונג פיר זיד-רוסלאנד אין אדעסא.

די מארקע איז בעשטעטיגט
פון דער רוסישער רעגירונג.

!!מעבלירטע צימער!!

מוסטערהאפט זויבער און בעקוועם איינגעאָרדענט, אים פרייזע פון 50, 60, 75, 90, 1,25, 1,50 ביז 2 רו"כ א טאָג. באדע-צימער (וואננעס), גאז-בעלייכטונג. רעעלע בעהאנדלונג און פינקטליכע בעדיענונג. מיטטאָגע פרישע און שמאקהאפטע פון 35 קאָפ. אן. סאמאָווארען א 10 קאָפ.

ה. דוואָרעצקי, סט.-יערסקאַ נו' 34.

Меблированныя комнаты
Х. М. Дворецкаго, Варшава
Св. Георгія 34.

אהוב את המלאכה

אלע סארטען שפיגעל - מאַכען גרינדליך לערנט אויס דורך בריעפע

דער 25 יעהריגער פראקטיקאנט אין די שפיגעלפאבריקאציאן

Юдка Вейнблятъ
Варшава, Слизская 22.

לבעלי בריתי לזכרון תמיד!!!

אדריסתי היא רק בת נ' מלים:
Я. Нейдичъ Варшава.

Пользуйтесь случаемъ!

Только за 5 руб. высылаю коллекцію морскихъ раковинъ перламутровыхъ разныхъ породъ. Спеціальная мастерская издѣлій изъ раковинъ и бронзы письменныхъ и туалетныхъ принадлежностей. На коллекцію задатокъ въ размѣрѣ 25%: высылаю франко.

Адресъ: В. А. ТРАЙНИНУ
Варшава, Налевки 35.

א. וואלף, דענטיסט.
(DENTISTE)
ווארשא, קארמעליצקא נו' 27.

דאנטיסט
בערלין-קרופיצקי, ווארשא
נאלעווקי נו' 7

ספעציאליטעט-קינסטליכע צאהנע קארא-נען און בריקען ארבייט (אָהנע גומען).

!!רעפערירט אין 2 שטונדען!!

אונענטבערליך פיר יעדעס יודישעהויז!
איזט דאָס נייערשיענענע בוך:

בית ישראל

מאראלשריפטען פיר דאס יודישע הויז

יעדער פאמיליענפאטער, יעדע מוטער די איהר הויז נאך יודישער מאגאל פיהרען וואלען און איהרע קינדער אים גייסטע רער וואהרען יודישען זיטענלעהרע ערציעהען מעכטען, זאָלטען אונבעדינגט דיזע העכסטע ווערטפאָלע שריפט לעזען.

די אויספיהרליכע פאפולערע בעהאנדלונג אין לייכטער אנגענעהמער יודיש-דייטשער שפראכע דער וויכטיגסטען פראגען ווי: זיטליכקייט, ליעבע, וואָהלטהעטיגקייט, הויזפריעדען, פרויענפראגע און פיעלע אנדערע, מאכט דיעזעס מערקווירדיגע, אין אונזער ליטעראַטור איינציג דאשטעהענדע בוך, פיר די וייטעסטען קרייזע דעם יודישען פובליקום אונענטבעהרליך און צוגענגליך, און זאָלטע עס אין קיינעם אינטעליגענטען יודישען הויזע פעהלען.

פרייז 70 קאפ' מיט פאָרטאָ.
פער נאכנאהמע 80 קאפ'.

Л. И. Гиршовичу, Варшава,
Новолипки 27.

לעהרערס מיטאגע

פרייז פיר א מיטאג פון 6 שפייזע 25 ק. מיט פיש 30 ק. אויך מיטאג פיר 20 ק' 5 שפייזען נור פון 12 ביז 3 אוהר.
גענשא נר. 20 2-טער שטאָק.
פערגעסט ניט די אדרעסע.

אומזיסט פראספעקט פון חעמישע וועשריי און בעטפעדערן רייניגונג

М. Салямонъ Бѣлостокъ Никол. ул.

פריילינען און דאמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניידערן און נייהען אין א קורצע צייט דורך בריעף אין זארגאן, רוסיש און דייטש. די מעטאדע איז די בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדכען קענען זיך גוט אויסלערנען, ניט זוימט און פרעגט אן ביי:

Варшава, Госпожѣ Бертѣ Найдичъ

שפיגעל-פאבריק
ל. אידעלזאק, ווארשא
רימארסקא נו' 10

עמפפעהלט זיין גראָססעס לאגער פאָן פערשיעדענע שפיגעל, שפיגעלגלאס, טרעמאשפיגעל אזוו.

פערקויף ענגרא עט דעטאיל.

וואונדערליך ביליג! א זעלטענער צופאל!

עהדער אנצוקלאפען אויפין טהיר א וויזיט-קארטע איז גלייכער צו בעשטעלען פיר זיך פאר א גאנץ ביליגע פרייז א גראווירטע מעשענע בלעטעל, מיט נאָמען און פאמיליע, פיין געארבעט, און בעדעקט מיט שווארצע עמאליע — די גרייס 17 סאנטים. × 6 סאנט. קאָסט איבעראל 3 רו"כ און ביי מיר 1·15 מיט צושטעלען צו הויזע. די פרייזען פון מיינע קאאוטשוק-סטעמפלען זענען אויסער קאנקורענץ: ניקלירטעס שרייב גיצייג מיט א קאאוטשוק סטעמפעל מיט'ן נאָמען און פאמיליע, סטעמפעל אויף ליאק מיט 2 בוכשטאבען, פעדער, בליישטיפט 75 ק. מיט פאָרטאָ, אהן פאָרטאָ 40 ק., די וואָס בעשטעלען 5 שטיק מיט איין מאָל צאָלען מעהר נישט צו 50 קאפ. מיט פאָרטא. בעשטעלונגען, געגען האנד-געלד פר. נאכנאמע.

אדרעס: ווארשא רימארסקא 3, וועליקסאָהן. — אגענטען ווערדען געזוכט!

Оптическій и хирургическій складъ

И. ПИКЪ
Налевки 35, въ Варшавѣ.

עמפפעהלט צו פאבריקס פרייזע: ברוכבענדער עלעקטרא-גאלוואנישע וועלכע היילען גרינדליך דעם שווערסטען ברוך, לייבבענדער, בויכבענדער פיר פרויען, עלאסטישע זאָקען פיר געשוואָלענע פיס, ברילען מיט ווענעציאנישע גלעזער וועלכע די אייגענשאפט בעזיצען די אויגען צו שטערקען, אויך פערשיעדענע כירורגישע און אפטישע געגענשטענדע פיר קראנקע, ברוכבענדער ווערדען צוגעפאסט דורך איינען ספעציאליסטען.

סוחרים! מוכרים!

איך קויף צו יעדער צייט „מוטערקארן“ (Рожки, Щпорь) „שפאַנישפליעגען“, „לוקאפאד“ און צאָהל דעם גרעסטען מקח.

D. ANDERMAN, BRODY (Austria).
Д. АНДЕРМАНЪ въ БРОДЫ (Австрія).